

heen mezelf recht in de ogen te kijken. Ik heb me vaak eenzaam gevoeld in de badkamer van Ripmeester. Maar altijd vermande ik me, trok een paar doktershandschoenen aan en toog aan het werk. Op het zeeprek lag een hard geworden, behoorlijk schunnige schuurspons. Ik deed alles met die spons. Hij leek ervoor bestemd. Wastafel, spiegel en omringende tegelzones kostten weinig tijd. Voor de vorm nam ik nu en dan de zware centrifuge af met nat. Dit gedeelte van de badkamer was schoon, een beetje stoffig hooguit. Als er al gepoedeld werd, was het met mate. De handschoenen waren nodig voor het ruime voorportaal met het toiletmeubel.

Ripmeester had moeite met doorspoelen en, om de waarheid te zeggen, ook met mikken. Ik durfde er echter niets van te zeggen. Schijnbaar had hij zelf geen erg in de verschrikkelijke stank die opsteeg uit die holle tand, die van binnen en van buiten beslagen en bespikkeld was met uitwerpsel, evenals de tegels en de vloer. Als ik de pot had natgemaakt, vormden zich bronskleurige riviertjes aan de voet, die kronkelend over het blauwpaarsgrijze graniet op weg gingen naar de afvoer onder de centrifuge. Elke week kieperde ik voor een kapitaal aan schoonmaakmiddelen in de pot maar het is me nooit gelukt de stank langer dan een kwartier uit te drijven. Dan kwam hij weer terug, nog onverdraaglijker dan voorheen leek het wel, door het samengaan met de fruitsmaken van de schoonmaakmiddelen, die in de winkel dan wel fris mogen aandoen maar die goor en wee worden wanneer ze overruled worden door de inheemse geur die ze trachten te verdelen.

Op een ochtend, terwijl ik geconcentreerd bezig was om de gele aanslag die in de voorafgaande week op het uitwerpselplaatje was aangekoekt af te schuren, werd ik opgeschrikt door Ripmeesters gebarsten bas vanuit de deuropening: 'Zeg...' Ik zag hoe hij mijn met pleeborstel getooide gestalte stond te bestuderen, alsof ik een komische act in zijn badcel opvoerde, en noodde hem te zeggen wat hij op zijn lever had. 'Eh, jongeman...

Heb je je geurbeweging bij je?' Ik was inmiddels voldoende met zijn taalgebruik bekend om te begrijpen dat hij op de flessen bleekwater, schuurmiddel en allesreiniger doelde, en kon volstaan met naar mijn handel op de bank te wijzen. 'Wel,' stak hij aarzelend en met enige schroom van wal, 'u werkt goed en bekwaam, en harder dan de werkvrouwen die ik heb gehad, begrijpt u me niet verkeerd... Maar af en toe, 's nachts, wanneer ik even opsta, dan komt je een geur tegemoet, daar krijg je genoeg van.' Zijn gezicht vertrok tot een uitdrukking van intense walging. 'Een geur?' antwoordde ik bedachtzaam. 'Of een stank?' 'Ja, een stank. Een misselijke stank waar je genoeg van krijgt. Die stank slaat je tegemoet en gaat je tegenstaan... Soms liggen er ook plasjes water naast de bak...' verduidelijkte hij. 'Plasjes water huh?' 'Ja. Nu heb ik weleens gehoord dat er twee soorten zout bestonden. Eén gewoon zout, en de ander éxtra sterk. Dat kon je direct merken, dat dat definitief goede zout sterker was.' Hij twijfelde dus aan mijn zout. Ik kreeg de dood in. Eerst zelf de hele handel tot en met het douchegordijn onderspetteren en dan mij de schuld geven. 'Nou meneer, ik kan u verzekeren dat er niets aan mijn zout mankeert, maar dat het niet helpt omdat de plasjes water waarvan u repte over de jaren zijn ingetrokken in het graniet.' 'Is dat zo?' Ernstig keek ik omlaag naar de bronzen rivieren van pis. De stilte was beklemmend. De grote man bleef in de deuropening staan, de handen losjes langs de brede heupen, als een schoolmeester uit een nachtmerrie. Nu of nooit, dacht ik, en hoewel ik wist dat hij het verfoeide wanneer ik hem corrigeerde, op welk gebied dan ook, waagde ik het om mijn visie op de zaak te geven en lijnrecht tegenover de zijne te plaatsen. Ik gebaarde naar de bril van de toiletpot en zei: 'Weet u, ik werk ook bij andere oudere heren. Wat zij doen is: ze gaan zitten.' Hogelijk verbaasd keek hij me aan: 'Zitten?' 'Ja. Ze doen de bril omlaag en daar gaan ze op zitten. Dat is beter, in het kader van de hygiëne.' Ripmeester zweeg. Ik wees hem ook op het nut van de doorspoelknop. Even meende ik een schaduw achter

de brillenglazen waar te nemen, maar misschien beeldde ik het me in. 'Dus ik moet de gedachte in mijn hersenpan houden?' vroeg hij na een tijdje. 'Als u van de stank af wil...' Na een korte denkpaauze besloot hij akkoord te gaan met mijn voorstellen. 'Ik zal uw wensen vervullen. Ik zal u tegemoet komen.' Na deze verklaring draaide hij zich langzaam om met de bedoeling zich uit de voeten te maken. Maar hij bedacht zich, hield halt en onderwierp mijn gestalte wederom aan een indringend onderzoek. 'Zo,' sprak hij, 'dus u bent ook al een dokter, of een meester in de hygiëne...' Geleid door deze nieuwe meestertitel zette ik mijn werkzaamheden voort, erop hopen dat Ripmeester zijn woord gestand zou doen. Maar de week daarop was de wc weer even goor als anders. Uiteraard had hij zich niets van mijn adviezen aangetrokken. Het enige blijvende effect daarvan was dat hij sinds die tijd, telkens als hij me bij de thee een zandkoekje aanbood, me dit zelf uit de verpakking liet nemen. Met een uitgestreken smoel hield hij het bakje voor mijn neus, duwde met een vinger het plastic opzij en zei: 'Neemt u zelf maar. Dat vind ik beter dan dat ik het doe, gezondheidshalve.'

De dagen voor Kerstmis waren donkerder dan normaal. Lag het aan mij of werden ze elk jaar iets minder licht? Het zal wel samenhangen met wereldwijde klimaatveranderingen, mijmerde ik en zette Carlos op slot naast de Zuster Frigidia-vleugel in aanbouw. Huize de Wielewaal lag er op deze dinsdagochtend doods bij in de nachtelijke schemer van 8 uur 59. De meeste ramen waren donker. Hé ouwe lullen, wakker worden, hier is uw hulp! Ook de personeelsvertrekken waren in duister gehuld, op de keukens na waar schimmen in witte uniformen bewogen. Een enkeling droeg een koksmuts. Een vaag, door vitrages gedempt lichtschijnsel in de uiterste hoek van de Pater Tromp-vleugel duidde erop dat Ripmeester bijtijds was opgestaan. Ik had niet anders verwacht.

Terwijl er een vliegtuig overhulde op de wind, snoof ik de

geur van natte aarde op. De regen was tijdelijk opgehouden. Een gure frisheid blies de laatste herinnering aan de warmte van de slaap en het lichaam van Jeanet weg. De laatste tijd nam ik weer de zij-ingang met de bellen omdat het niet langer verantwoord was door het raam te klimmen vanwege de modder buiten. Ripmeester had de kunst van het deur openen redelijk onder de knie gekregen. In snelwandelt tempo liep ik de lange, verlaten gang af en duwde net op tijd de laatste deur uit het slot.

Hoewel er genoeg kerstspullen in zijn huis lagen opgeslagen, had Ripmeester niets opgehangen, nog geen ster op de deur. Zijn kerststallen, slingers en handgemaakte kransen bleven opgeborgen in de dozen. Sinds de dood van zijn vrouw had hij ze niet meer te voorschijn gehaald. Zijn ik-wil-hier-weg-houding bracht met zich mee dat hij er geen genoegen in schiep, zoals de mensen plegen te doen, zijn woning voor de kerst gezellig te maken. Zijn ontvangst was ook niet gezellig. Hij wees naar de parkeerplaats en zei chagrijnig: 'Druk verkeer zie je er niet. Steeds hoor je hooguit de klanken van een klok, de saaiige klanken van een bepaald liedje... Ik mis mijn lieve moeder, mijn lieve vrouw. Je ziet hier geen sterveling, het is net een begraafplaats, een onbezet eiland. Ik woon hier doodongelukkig. Bah...' Ik bromde. Mijn gedachten verwijlden bij Kinga, een Bulgaars meisje dat ik het weekend tevoor had nagetekend. Even overwoog ik om Ripmeester over deze danseres te vertellen, maar ik hield me in omdat ik moest vrezen dat hij het natekenen van blote zwartharige meisjes op de Dag des Heren niet zou kunnen waarderen, zelfs niet als het om studie, om vermeerdering van mijn kennis van de menselijke anatomie ging. Aangezien me niets anders vermeldenswaards te binnen schoot, hield ik mijn mond, en van dat vacuüm maakte Ripmeester handig gebruik om nog een keer de dood van zijn vrouw, tien jaar geleden, op te rakelen. Na voorzichtig van zijn thee geproefd te hebben, stak hij van wal: 'Ik heb een triest leven gekend, als redder van mijn moeder, die gered is, en met mijn arme vrouw, die ik altijd heb

bijgestaan in nood en dood. Mijn moeder en vrouw waren twee gelijke mensen wat geloof, hoop en liefde betrof. Daar was ik rijk mee. Ik heb altijd goed en trouwvol voor hen gezorgd, maar ze vertrokken beiden zo spoedig mogelijk, wat de dood betreft.' Ik had de geschiedenis al diverse malen gehoord en terwijl ik deed of ik luisterde, droomde ik verder over Kinga. Ik had de muren van mijn atelier behangen met mijn tekeningen, gespierde figuurtjes, wild neergeslingerd op het vlak, zodat de kamer eruit was komen te zien als een eigentijdse grot van Lascaux, beschilderd door een eenzaam man. Uit de verte hoorde ik Ripmeesters stem: 'Ik was erbij toen ze droevig werd. Ze begon snikkend te huilen. Ze omhelsde me...' Ik dwaalde weer af en projecteerde Kinga levensgroot in de kamer tussen ons in, dansend als een Salomé, zwaaiend met een bloedrode lap op het furieus jengelende ritme van opzweepende zigeunermuziek. 'Mijn vrouw, ze was in haar ondergoed. Ik sloeg mijn arm om haar heen. Co, zei ze, ik voel dat ik het niet lang meer hou. Toen sprak ze een hele serie prachtige, lieflijke woorden, waar ik maar vier zinsneden van onthouden heb. Maar die vier zal ik dan ook nooit vergeten.' Ik kende de woorden uit mijn hoofd en er stond me dus geen verrassing te wachten. 'Co, zei ze, je bent een schat. Je bent lief, aardig. Ik hou van je omdat je altijd goed bent geweest. Ik wil je bedanken dat je zo overdadig voor me hebt gezorgd...' Op dat moment werd ik getroffen door een hoog, jankend geluid, alsof er ergens een ezel balkte. Ik stelde mijn blik scherp en zag dat het afkomstig was uit de mond van Ripmeester. Hij lag achterover in zijn stoel, de nek over de rugleuning, en imiteerde met schokkend hoofd en gesloten ogen het gesnik van zijn vrouw. Hij had bij het toneel moeten gaan, hij leefde zich helemaal in. Toen hij was uitgeuild, nam hij een slok thee, keek me aan en vervolgde: 'Het was een lief en barmhartig moment, vol van smart. Daarna gaf ze de geest. Die drie, vier lieflijke zinsneden, die,' sprak hij met klem, 'onbekende momenten, deden me meer dan zo'n stuk papier met onze levensloop, de omstandigheden, hetzij in het

begin, hetzij later.' Met zijn handen gaf hij een denkbeeldig vel papier formaat A4 aan en toonde het me. 'Dergelijke geschiedkundige dagen vergeet je nooit,' besloot hij gekweld. 'Ja man, dat is het leven dat je soms tegenslaat. Maar geloof me, soms, als ik hier 's avonds alleen zit, dan...' Met de wijsvingers maakte hij het inmiddels bekende mime-gebaar van een tranenspoor over zijn wangen. Ik sloot me op in de badkamer, trok het douchegordijn dicht en gaf er geknield op het graniet zelf een slinger aan. Je zou zeggen dat er geen krachtiger lustremmers bestonden dan Ripmeesters verhalen, maar niets was minder waar. Ook tijdens het stofzuigen leed ik vaak aan dwangmatige seksfantasieën. Ik vermoed dat het een vorm van afleiding zoeken was.

Dun zonlicht viel gefilterd door zware vitrages de kamer binnen. Met armen vol bezwadderde lakens liep ik de slaapkamer uit toen ik getroffen werd door Ripmeesters silhouet. Het leek alsof hij midden in de kamer een verstilde danspose had aangenomen. Hij stond op één been en helde scherp voorover, zijn schouders, nek en hoofd waren gespannen. Zeer geconcentreerd staarde hij naar een punt op de muur. Met zijn linkerarm bewaarde hij zijn balans terwijl hij zijn rechterarm recht voor zich uitgestrekt hield. De vingertoppen beroerden net de muur. De gestrekte arm en zijn romp vormden een vloeiende lijn, welke doorliep in het diagonaal achterwaarts gerichte been dat slechts op de tenen rustte. Pas na enige seconden begon het me te dagen wat hij met zoveel aandacht aan het doen was. Er hing daar, onder het wit gipsen beeld van Jezus op console, een vierkant borduurwerk van ongeveer vijf bij vijf centimeter. Het stelde een roos voor en was gevat in een nepgouden lijst. Waarschijnlijk had ik het ding tijdens het afstoffen iets van zijn plaats bewogen en hij was dit handwerkproduct van zijn vrouw met uiterste precisie aan het rechthangen. Ik propte de lakens in een vuilniszak, keek op de klok en zag dat het halfelf was, theedrinkerstijd. Ik zette het water op en begaf me naar de kamer om de

twee kop-en-schotels waar we altijd onze thee uit dronken uit de vervallen servieskast naast de tafel met de wereldontvanger te voorschijn te halen. Daarbij passeerde ik Ripmeester, die zijn normale staande positie had hernomen. 'Hangt-ie weer recht?' vroeg ik, wijzend op de geborduurde roos. 'Er is een tijd van komen en van gaan, ook wat betreft eten en drinken,' antwoordde hij raadselachtig. 'Hoe bedoelt u?' 'Ik bedoel, er is een tijd van leven.' Ik keek hem vragend aan. 'Ik hou van orde, regel en tijd.' Ripmeester in zijn vertrouwde rol van gewoontedier.

Onder het duistere schilderij van de Calvarieberg boven het buffet hing een kleinere, rechthoekige prent van *Het Laatste Avondmaal*. De compositie was in navolging van Leonardo da Vinci, maar de tekening was knullig en clichématig, alsof ze door een religieuze reclametekenaar uit de losse pols naar een kopie van een kopie van een matige foto van het origineel was gemaakt. Elk drama was eruit verdwenen en wat resteerde was een zootje sukkels in hardgroene, zuurstokroze en snoepgele toga's rondom een lange tafel met drinkbekers en een onscherpe broodmand. Ik was er niet kapot van, maar de eigenaar bezag de plaat juist met trots. Terwijl ik het ding afstofte, kwam Ripmeester naar me toe om me te vertellen dat hij de prent pas na lang zoeken had weten te bemachtigen. 'Ik hou van dat kleurrijke, die wemeling van kleuren.' Hij drukte zijn wijsvinger tegen het glas. 'Ziet u, dergelijke beeltenissen zijn er meer geweest. Die zag je vaker, in kerkelijke winkels of bij de mensen thuis, maar nooit zó. Ik heb daar toenderdagen met deze of gene over gesproken en zij zeiden ook: 'Als je hem weleens zag, was die meer dof en zwart van kleur.' 'U bedoelt dat de meeste zwart-wit waren?' 'Ja. Deze is meer kostbaar, want het was de enige die ze óóit gezien hadden, die zo rijk van kleur was.' Samen staarden we naar de prent. Omdat de apostelpoppetjes allemaal op elkaar leken en ik niet bekend was met de tafelschikking en alleen de figuur van Jezus eruit kon pikken, vroeg ik aan de kenner bij uitstek die naast me stond: 'Wie van hen zou Judas zijn?' Rip-

meester dacht even na en wees gedecideerd een apostel uiterst rechts aan, die achter de anderen om weg leek te lopen. 'Dat is hem,' zei hij stellig. 'Ziet u maar, hij kijkt schielijk, achterbaks.' Inderdaad was deze apostel erg ongelukkig weergegeven. Ondertussen was mijn oog op een disgenoot in gele toga gevallen die pal naast Jezus zat en wiens trekken veel meer in overeenstemming waren met het beeld van Judas zoals ik dat in mijn hoofd had. 'Zou het niet eerder deze zijn,' opperde ik daarom, 'die dikke met zijn zwarte baard, zijn ruige, gemene voorkomen en dat zakje in zijn knuist, dat heel goed die geldbuidel zou kunnen zijn, gevuld met zilverlingen?' Een ogenblik overwoog Ripmeester de suggestie. Toen schudde hij beslist zijn hoofd. 'Nee, nee. Het is die ander, die zo sluipenderwijs achteromziet, die is het.' 'Volgens mij hebt u ongelijk. Het moet die gele wel zijn, de boosaardigheid straalt er vanaf.' 'Nee, het is die ander.' We redetwistten enige tijd verder maar werden het niet eens. Daarna nam hij weer plaats in zijn stoel en ik ging verder met afstoffen, verwonderd over zijn halsstarrigheid.

Half februari kwam Ripmeester ten val. Het zou gebeurd zijn op de eindhalte van lijn 13. Onderkoeld en in verwarde gemoedstoestand was hij door de politie bij Huize de Wielewaal afgeleverd. 'Mijn hoofd voelde zo zwaar, alsof er allemaal bommen in afgingen, uitbarstingen. Mijn lichaam voelde zo gek dat ik benauwd werd dat de tijd gekomen was dat ik sterven moest.' Hij had een longontsteking opgelopen. Zijn dochter was woedend. Gedurende een korte periode bezocht ik hem meerdere malen per week, om zijn ontbijt te maken en een oogje in het zeil te houden. Hoewel Ripmeester binnen een paar weken herstelde, had de val belangrijke gevolgen. Hij kon niet meer over het stofzuigersnoer heen springen. Zijn dochter drong hem douchebeurten op en hij moest binnen blijven – zijn maandkaart voor het bus- en tramvervoer werd geconfisqueerd. Joke werd in haar mening gesterkt dat het beter zou zijn indien Huize de Wiele-

waal de hulp zou overnemen. Meneer Tom begon Ripmeester bezoeken te brengen op momenten dat deze alleen thuis zat, om op hem in te praten. Als het om het repareren van de gordijn-rail ging was meneer Tom in geen velden of wegen te bekennen, maar zodra er iets voor hemzelf of zijn opdrachtgever te halen viel, was hij er als de kippen bij. De roede hing nog altijd in een slappe boog omlaag. Ripmeester beweerde dat de huismeester, in plaats van zich van zijn eigenlijke taken te kwijten, hem een vel papier onder de neus geduwd had, een soort contract, waarmee hij toestemming zou geven aan het wegwerken van zijn thuishulp (mij) ten faveure van de schoonmaakploeg van Huize de Wielewaal. Tot dusver had meneer Tom bot gevangen – met veel misbaar en vertoon van woede was hem de deur geweest. Meneer Tom had echter ook rechtstreeks contact opgenomen met Joke, vernam ik van Wittop. Het zag ernaar uit dat het niet lang meer zou duren dat Thuiszorg genoodzaakt zou zijn zich terug te trekken uit deze cliëntsituatie. Vooralsnog verhinderde Ripmeesters tegenwerking dat, maar of zijn verzet toereikend zou zijn was zeer de vraag.

Privé zat ik flink in de nesten. Stomtoevallig had ik ontdekt dat Jeanet een ander zag, een broeder uit het ziekenhuis waar ze werkte. Haar nieuwe vlam was kalende en klein van stuk. Hij woonde in bij zijn moeder en runde als hobby een modelspoorbaan. Hij was de machinist, zij de conductrice. Aanvankelijk had Jeanet haar ontrouw voor me verborgen weten te houden, maar op een kwade dag kwam ik erachter. Hoewel ik ook boosheid voelde, was ik vooral benauwd haar te verliezen. En dat gebeurde. Nadat ze haar avonturen tussen de papier-maché heuvels en Engelse kruisingen had opgebiecht, pakte ze haar jas en ging dadelijk weg. Ze wilde me niet meer zien, van de ene dag op de andere. Ze moest nadenken, een beslissing nemen, kiezen: hij of ik. Voor mij zat er niets anders op dan afwachten. Wekenlang hoorde ik niets van haar. Zelfs Willy was van slag.

's Nachts werd ik onophoudelijk bezocht door de demon der bedrieglijke dromen: als ik maar eenmaal succes zou hebben met mijn kunst, zou Jeanet naar me terugkeren. Ik sliep met haar foto onder mijn kussen. De eerste weken was ik nog vol hoop. Maar na veertien dagen zonder nieuws kregen de zenuwen de overhand en had ik, ook tijdens het werken, moeite mijn paniek- en zweetaanvallen te pareren. Ik had haar aangeboden, als ze daar de voorkeur aan gaf, nooit meer te schilderen als ze bij me zou blijven, haar gesmeekt, geprobeerd haar te overreden met cadeaus, vergiffenis gevraagd voor mijn gedrag en persoon en haar in alles gelijk gegeven. Ze had beloofd dat ze het zou overwegen. In een roes van daadkracht en doorwaakte nachten sprak ik mezelf moed in. Ze hield me lang in spanning.

Onweer. Ripmeester was al weer aardig opgeknapt en stond voor het raam naar de donkere lucht te kijken. 'Ja, daar heb je het, een hele striem, achter die huizen daar, een flits... Ja, nou rommelt het...'. Hij wees naar de puntdaken achter de donkere, schuddende takkenwirwar opzij van de Zuster Frigidia-vleugel. 'Wat gaat die bliksem snel hè, die lichtstraal!' Terwijl hij naar buiten keek, sopte ik de koelkast uit en smokkelde ongezien enkele bedorven voedingsproducten de keuken uit. Ik stopte ze weg in een voor dat doel meegebrachte plastic tas. 'Het weerlicht weer. Zag u niks?' hoorde ik hem roepen. 'Nee,' antwoordde ik flauwtjes. Ik stond stijf van de spanning vanwege de genoemde minnepijn. Het donderde hard. 'Hooft u dat? Dat bewijst dat ik niet lieg,' constateerde hij gevat. Het weer accordeerde kennelijk met de onderstroom van zijn gedachten want hij leefde zichtbaar op, alsof hij naar een vuurwerk keek. De overvliegende spanningsvelden pasten ook wel bij mijn gemoedstoestand maar mijn gevoelens waren nog te zeer terneergeslagen en naar binnen gekeerd om ervan te kunnen profiteren. 'Zag u dat?' riep hij enthousiast. 'Het bliksemschicht. Ik stond versted te kijken. Wat een snelheid, net een streep van vuurgloed!

Het dondert niet... Misschien dat het ergens anders dondert, dat heb je wel vaker. Dat heb ik meer gehoord. We hebben al een hele tijd geen onweer meer gehad. Het kan in het ene stuk land harder tekeergaan dan in het andere. Dat heb je met boeken ook, je hebt dikke boeken en je hebt dunne boeken. Als het altijd hetzelfde is, vind ik er ook niets aan...' Het onweer was overgedreven met in zijn gevolg een sluier van plenzende regen. Ripmeester was gaan zitten en keek uit het raam terwijl ik de rechterwand aan het afstoffen was. Ook de grote trouwfoto uit 1944 in de brede zwarte lijst. Een kleine vrouw in een witte jurk met een boekje in de handen stond lief lachend naast een veel langere, niet meer zo jonge man met een wilde zwarte haardos. De man stond er ongemakkelijk bij in zijn zwarte pak met te korte broekspijpen en keek een beetje wereldvreemd naar de fotograaf. 'Tussenbei zie je verschillende soorten luchten hier. 's Avonds vooral, hele donkere luchten, en heel licht, met tussendoor kleine wolkjes. Overdag, wegens zonneschijn en glim van de dag, zijn de wolken soms uitgetrokken in brede slierten en sliertjes. Dan 's avonds, zie je een rode gloed boven de huizen langzaam dichterbij komen. Ik vind dat we leven in een kundig gemaakt klimaat.'

Net voor het paasfeest, zo rond Goede Vrijdag, kwam Jeanet plotseling bij me langs om mee te delen dat ze gekozen had voor de andere man. Het paasweekend bracht ik daarom alleen met Willy door, in een zeer sombere en ellendige bui. Ik was zozeer met mezelf in de weer dat ik in het geheel geen boodschappen had gedaan. Het enige wat ik in huis had was een netje met chocolade-eitjes van de Aldi dat ik had gekregen van een van mijn vrouwelijke cliënten. Na die lange dagen van verslagenheid en zelfbeklag was ik blij dat ik moest werken. Opgelucht dat ik mijn eigen woning levend verlaten had, meldde ik me de volgende ochtend, die bewolkt en regenachtig was, bij Huize de Wielewaal en haar voornaamste bewoner, de heer Ripmeester.

Het was onplezierig warm, benauwd en donker bij hem in huis. Ik trof hem aan achter de eettafel. Op het smoezelige zeil stonden een glas melk en een bord met een boterham met kaas en een plak krentenbrood, zijn ontbijt. Met traag malende bewegingen kauwde hij het weg. Een akelig gevoel van herkenning bekreep me. Niets deed hier aan het paasfeest denken, of het moest het grote duistere schilderij van de Calvarieberg zijn boven het buffet, maar dat hing er altijd. De ochtend verstreek zonder dat we veel spraken. Hij zat te niksen in de stoel bij het raam, ik verrichtte werktuiglijk de handelingen waar ik voor werd betaald. Elk van ons hield zich schuil in zijn eigen gedachteswereld. Om half elf zette ik thee. Ik schonk zijn en mijn kop vol en nam tegenover hem plaats. Hij bewoog zich daarop naar het koekkastje in de keuken en kwam terug met de zandkoekjes. Met zijn wijsvinger duwde hij de verpakking opzij. 'Alstublieft jongeman, dat hebt u wel verdiend. Neemt u er maar twee, u hebt zo hard gewerkt.' Ik pakte er een en bedankte hem voor de attentie. Zwijgend begonnen we aan onze pauze. Ik dacht koortsachtig na over een onderwerp om aan te snijden want als ik dat aan hem over zou laten, zou ik zeker de sterfscène van zijn vrouw weer krijgen, of fragmenten uit het ellenlange epos van zijn jeugd. Voor deze uiterst droefgeestige verhalen voelde ik me nu niet sterk genoeg. Ik wilde iets nieuws, iets luchtigs, met een warme ondertoon, om mijn eigen mislukte paasdagen een beetje te vergeten. Na enig piekeren kwam ik met de volgende vraag op de proppen: 'Beschilderde u vroeger eieren tijdens Pasen?' Hij keek me verbaasd aan: 'Hoe bedoelt u? Eeteieren?' 'Ja, gewoon kippeneieren. Toen wij klein waren,' legde ik op matte toon uit, 'en het was Pasen, dan kookte mijn moeder eieren hard, een doos vol, en met onze vader beschilderden we ze met waterverf.' 'Nee, dat deden wij niet. Wij aten ze gewoon,' antwoordde Ripmeester onbewogen. Na een paar minuten stilte merkte hij op: 'Toen mijn vrouw nog leefde at ik weleens een ei, maar sinds haar dood taal ik er niet meer naar.'

‘En eieren verstoppen, gebeurde dat bij u thuis?’ ‘Eieren verstoppen? Hoe kan dat?’ ‘Wel, onze moeder verstopte ’s ochtends vroeg eitjes in het huis en wij moesten ze dan zoeken.’ ‘O zo. U bedoelt speeleieren. Ik dacht al, hoe kan dat, vanuit het oogpunt van de voorzichtigheid. Nee, dat deden wij niet.’ Een tweede stilte viel in en duurde langer dan de eerste. Ze werd pas doorbroken toen Ripmeester opnieuw het woord nam: ‘Weet u wat het is, ik weet niet of ik u duidelijk kan maken datgene waar ik op doel: een moeder, en een vrouw, bij kerkelijke plechtigheden of andere feestelijke gebeurtenissen, vrolijken het huis op met gezellige dingen en maken lekkernijen klaar. Maar wanneer zij er niet meer zijn, en je zit alleen, zoals ik, op een eenzame begraafplaats, waar je geen levende ziel ziet – ja, een vogel die af en toe langsvliegt –, dan doe je dat niet voor jezelf. Kunt u mij volgen?’ ‘Ik volg u en ik denk, dat is jammer.’ ‘Ach nee. Begrijpt u me niet verkeerd. U hoort mij niet beweren dat dat wat een moeder, een vrouw, in dit leven doet, niet zeer voornaam en lieflijk is. Nee, zeker niet, het is prachtig. Ik zeg alleen: Als dat weg is, maakt het me niet uit. Zo is het ook met gekookte eieren. Vroeger at ik ze, jawel, maar nu heb ik er geen behoefte aan en taal ik er niet meer naar.’

Omdat hij geen tv had en hij bijna nooit bezoek ontving, verveelde Ripmeester zich stierlijk, zeker in de avonden. Ik suggereerde lezen als activiteit. Maar net als eerder het in elkaar zetten en voltooiën van het zelfbouwaltaar, het tekenen en het dichten, kon hij zich er niet toe zetten. ‘Ik heb een kast vol prachtige boeken, maar ik lees niet, omdat ik me hier niet thuisvoel.’

Er waren problemen met zijn liezen. Die lagen open en gingen niet meer dicht. De verzorgsters smeerden er zalf op maar snapten niet wat de oorzaak was, las ik in het logboek. Ik moest naar de apotheek om zinkzalf te halen. Ripmeester wandelde de keuken binnen en showde me de spons met welke hij zichzelf naar eigen zeggen geregeld terdege onder handen nam, ook de onderkant. Ik herkende de oude, harde schuurspons waarmee ik

wekelijks het man-tegen-mangeschrob op de toiletspot aanging. Meteen begreep ik de oorzaak van de aanhoudende ontsteking en zonder er verder woorden aan vuil te maken nam ik hem het vunzige sponsje af en gaf hem bij gebrek aan iets anders mijn zachte ramenlappen.

De Zuster Frigidia-vleugel was eindelijk voltooid en de orde in Ripmeesters uitzicht was grotendeels hersteld, op een stukje braakliggende grond na. Het irriteerde hem mateloos dat er niets gebeurde met die omgewoelde aarde. ‘Misschien weten ze niet wat ze ermee aan moeten,’ kletste ik mee tijdens het ramen lappen. ‘De grootmogendheden zouden er weleens iets vrolijks mogen aanleggen, een aardigheid voor de ongelukkigen hier, een speelplaats waar moeders en kinders komen, of anders een muziektent.’

Ik was zijn niet al te frisse bed aan het opmaken, hij keek toe vanuit de deuropening. De door het draaikiëpraam zichtbare bosschages bewogen nat en dun op de grijze westenwind. ‘Jongeman, hoe is het gesteld met de natuur?’ ‘Eh, wel goed dacht ik.’ ‘Ik bedoel, de toestand van de natuur, zoals die neerkomt uit de atmosfeer.’ ‘Ah, het weer. Wel, er staat een stevige wind.’ ‘Waar?’ Ripmeester stond alweer te trappelen om op stap te gaan. Hoewel hij het bestaan als een martelgang had ervaren, blaakte hij van levenslust. Hij wilde weer jong zijn. Hij vond het niks dat hij de deur niet uit kon omdat er voortdurend allerlei hulpverleners aanklopten. ‘’s Ochtends moet ik thuisblijven voor de huishoudelijke voorziening, ’s avonds moet ik thuis zijn van de gezondheidscommissie waar u ook lid van bent, de Thuiszorg, die komen kijken of je nog dezelfde bent. Ik vind het geen stijl.’ Hij miste de praatjes met de buschauffeurs, de snoepjes die ze hem soms aanboden. ‘Ik vind het het gezelligst in de bus.’

Na de val had Joke Ripmeester haar vader verplicht te eten in de eetzaal van Huize de Wielewaal. Elke middag om vijf voor twaalf exact verliet Ripmeester zijn woning. Om tien voor

twalf wandelde hij naar een kast in de keuken, op de bovenste plank waarvan een smerig, keurig opgevouwen servet klaarlag. Plechtig stak hij het servet bij zich en wanneer onze blikken elkaar kruisten, sprak hij: 'Ik pak mijn morslap.' Dat woord nam ik over. 'Meneer, denk aan uw morslap.' Op een ochtend tijdens het afstoffen van de keuken vond ik op het dak van de kast waarin Ripmeester zijn koekvoorraad bewaarde, een in oude kranten verpakt pakket ter grootte van een hamburgerbakje. In de woestijn van orde die in de woning heerste, waar niets van plaats veranderde en elk nieuw voorwerp direct opgeruimd werd in met elastiek en touw dichtgebonden dozen, trof de aanblik van het pakket me als een frisgroene plant in een levenloos stenenveld. Het was alsof er iets buitenaards op het koekkastje was geland. Ik legde mijn stofdoek opzij, nam het pakket in mijn handen en betastte het. Het voelde zacht en verend aan. Een enorme, onzindelijke nieuwsgierigheid ontbrandde in me en ik besloot de man die in een moeilijk peilbare, wazige stemming in een stoel bij het raam zat te nietsen, met mijn vondst te confronteren. 'Kijk wat ik gevonden heb,' zei ik. Langzaam draaide hij zijn hoofd om en wierp me een duffe, broeierige blik toe. Zijn ogen waren rood omrand, het leek alsof ik hem had wakker geschud. 'O dat,' sprak hij toen het tot hem doorgedrongen was waar ik op doelde. 'Ja, dat wilde ik u meegeven.' Moeizaam rees hij overeind, nam het pakket uit mijn handen en liep ermee naar de eettafel. Behoedzaam legde hij het op het zeil en nam plaats. Voorovergebogen, met rood aangelopen hoofd, de neus tussen de wriemelende vingers, worstelde hij met de verpakking en mompelde onsamenhangende klanken: 'Dat zijn... van die... ver... die mensen... die... set-vers...' Hij zocht een woord, iets met *vers*. Eindelijk had hij de elastiekjes ontward. Hij vouwde de punten van de krant open. 'Het zijn... voor tijdens de maaltijden,' zei hij en haalde een blauw lapje te voorschijn. Het was me duidelijk: 'Morslapjes, een hele partij papieren morslapjes!' Mijn ongeveinsde geestdrift verbaasde Ripmeester. 'U bedoelde *servetjes*.'

'Ja,' zei hij, 'van verschillende vormen en kleuren.' Elke middag lag er in de eetzaal naast zijn bord een servet klaar. Omdat hij echter zijn eigen morslap bij zich droeg, gebruikte hij ze nooit en, bang dat ze zouden worden weggegooid als hij ze liet liggen, nam hij ze mee naar huis. Er lag dus voor enkele weken aan servetten voor ons. 'Ze zijn ongebruikt,' brieft hij. 'Als nieuw! Zonde, doodzonde... Wat een verspilling, het is een schande! Voor zij die het nodig hebben, de behoeftigen, de armen, zij die snakken en smeken...' Een revolutionair idee, papieren servetten uitdelen aan de minderbedeelden. Terwijl deze en andere gedachten door mijn hoofd flitsten, zat Ripmeester zwijgend aan tafel, zijn bleke handen doelloos aan weerszijden van de opgevouwen krant met de van vernietiging geredde inhoud, als was het geheel een maaltijd en hij op het signaal wachtte dat hij kon beginnen met eten. Toen ik hem vroeg wat hij er verder mee van plan was, keek hij op met een matte, wezenloze blik en antwoordde: 'Ik wilde ze aan u meegeven. Misschien dat u nog iemand kent die...' 'Snakt en smeekt?' Ik overwoog het aanbod. Het leek me een fraai aandenken, dit samengebalde pak wrok, en ik ging akkoord. Nadat hij eerst nog een stel van de witte servetten, die het zeldzaamst en dus het kostbaarst waren, uit de stapel had geplukt om voor zichzelf verder door te bewaren, pakte hij de handel tergend langzaam weer in. Ik bedankte hem en stopte het weg in mijn tas met de vele binnentassen. Hij zei: 'Niets te danken' en keerde terug naar zijn stoel. Nog immer heb ik het pakket in mijn kamer liggen, voor de sier, als een art trouvé kunstvoorwerp.

Heel zachtjes ontdeed ik het fijne verenpak van de mus van een dun laagje stof, keek het vogeltje in zijn kraalogen en piekerde over de vraag: Hoe voorkom ik, nu Jeanet de benen heeft genomen, dat ik zo eindig als Ripmeester? Ik wist geen antwoord. Terwijl ik met dit vraagstuk worstelde, zat mijn cliënt onder het schilderij van de Calvarieberg en broeide: 'In den beginne kende ik mijn vaders karakter niet. Hij was een smerige

dronkaard. Daar was hij vol van. Mijn vader haatte me. Hij had de dood aan mij.' Hij ging wel erg ver toen hij beweerde dat zijn vader hem reeds gehaat had voordat hij zelfs maar was gebaard. De man zou zijn zwangere vrouw in de buik getrapt hebben in een poging de ongeboren Ripmeester te doden, hij zou daarbij zelfs 'Dat rotjoch!' hebben geroepen. 'Mijn jongemannenjaren zijn nooit veel geweest. Ik heb nooit vreugde gekend, alleen elende. Ja, misschien één dag een keer, of een week. Dan zei mijn moeder: Ga er maar op uit. Ik heb dat een paar keer gedaan maar het beviel me niet. Zonder moeder was ik nergens.'

Ik hoorde het nieuws van Wittop. Ze belde met het bericht dat de huishoudelijke hulp aan de heer Ripmeester ten langen leste overgenomen zou worden door het personeel van Huize de Wielewaal. Joke Ripmeester had na lang wikken en wegen besloten dat het, gezien de achteruitgang van haar vader, beter zou zijn om hulp en mogelijkheden tot verpleging dichterbij te zoeken. Ik had flink de smoor in. Ik mocht Ripmeester graag en vond het zonde om hem kwijt te raken. Ik kende hem door en door. Zelf was hij faliekant tegen de gang van zaken. We konden er echter niets aan veranderen, zei Wittop, we stonden voor een voldongen feit. Hoezeer het Joke ook verdroot – 'Ik weet hoe vader op hem gesteld is geraakt' –, ze zag geen andere uitweg. Met de wetenschap dat het doek gevallen was, brachten Ripmeester en ik enige zwaarmoedige ochtenden door. Hij vertelde zijn verhalen, ik verrichtte somber gestemd mijn taken. Karweitjes die je, zolang ze eeuwig voort schijnen te duren, als walgelijk en beledigend voor je waardigheid ervaart (en dan doel ik bijvoorbeeld op het schoonmaken van een smerige wc-pot), worden in het licht van een aanstaand afscheid lichter en minder afstotend. Iets in je is er toch aan gehecht geraakt en dezelfde objecten die je eerder hard, lelijk en goor vond, worden als ze uit je leven dreigen te verdwijnen omkranst met een tere gloed. Hoewel er feitelijk weinig over te zeggen viel, spraken we wel over

de aanstaande veranderingen. Hij stak zijn mening niet onder stoelen of banken, ik antwoordde dat ik machteloos stond. Hij maakte een gebaar met zijn handen alsof hij het puntdak van een denkbeeldig huis naar binnen drukte en zei berustend: 'Net zoals vroeger, met mijn vader. Hogere machten die van bovenaf je tegenslaan en terneerdrukken...'

Ons laatste samenzijn vond plaats op een herfstdag met zonnige perioden. We luisterden naar de originele berichten. Ik maakte het toiletmeubel schoon en stofte de Jezusbeelden af, nerveus, druk bezig, afronden. Joke Ripmeester zou langskomen om me te bedanken of zoiets. Met lange tanden dronken we thee. Ik vond het rot om hem in de steek te laten. Voor de zoveelste keer vertelde hij hoe hij ooit twee kleine kinderen Engels geleerd had met het rijmpje: 'Two little kittens had a fight', toen de bel ging. Het volgende moment denderde Joke Ripmeester de woning binnen. Ze begon direct wassen te verzamelen, in de kasten te kijken, dingen te regelen, en kletste ondertussen tegen me aan, hoe jammer het was, maar dat ze er niet meer tegen kon. Ze wilde permanente controle op haar vaders handel en wandel, vooral om te verhinderen dat hij de bus naar de stad zou nemen. Ze wilde van de kopzorg af zijn, Thuiszorg kon niet meer aandacht bieden, dus vandaar. Ze gaf me een platenbon, aardig. Met akela-luide uitroepen gelastte ze haar vader zich om te kleden. Hij stonk volgens haar. Terwijl hij gedwee naar achter ging, deed Joke in kruidige bewoordingen haar beklag over haar vader. Hij was een ontzettende dwingeland geweest, een tiran. De laatste jaren was hij er niet gemakkelijker op geworden. Ze voelde niets voor hem. Ik nam mijn kans waar te vragen hoe het zat met die verhalen van hem. 'O god,' antwoordde ze nonchalant terwijl ze het logboek ter hand nam, 'heeft-ie ze jou ook verteld? Allemaal verzonnen.' 'Sorry?' 'Zoals dat verhaal over de dood van mijn moeder, heeft-ie je vast ook verteld, hij vertelt het aan iedereen. Maar het is gewoon niet waar. Hij was er niet eens bij toen ze overleed. Ze lag in het ziekenhuis, iedereen was

er, familie, vrienden, de priester, behalve hij. Hij zat gewoon hier thuis. Ze komt wel weer terug, dacht hij.' Ik slikte. 'Hoe zit het dan met dat heldenverhaal van hem, over hoe hij zijn moeder heeft gered?' 'Ook verteld dus. Heeft-ie allemaal uit zijn duim gezogen. Het is waar dat zijn vader een nietsnut was en dat zijn ouders gescheiden waren, maar voor de rest is het pure fantasie.' Ze vulde het beeld dat ze van haar vader had verder in. Hij was het soort man geweest die, als iemand het waagde zijn eega eerder te bedienen dan hemzelf, haar met veel kabaal het glas uit de handen sloeg. Tot aan haar dood had hij een ongezond hechte band met zijn moeder onderhouden. 'We hadden vroeger thuis nooit een cent te makken omdat-ie zijn loon aan zijn moeder afdroeg, een vreselijk egoïstisch mens. Na haar dood vonden we gouden kettingen, geld en sieraden bij haar thuis. Had hij voor haar meegebracht.'

In een flits zag ik een grote kaalgeplukte vogel de badkamer inschieten en die kort daarop weer verlaten. Het was Ripmeester, slechts gekleed in wit, lang jaeger-ondergoed. Hij kwam zijn onderbroek tonen aan zijn dochter. 'De onderbroek is smerig, er zit een smet in de kruising,' lichtte hij toe. Verstoord keek ze hem aan. 'Schiet op, pa! We moeten naar de eetzaal. Pak een schone uit de kast en kleedt u aan. Vooruit!' Schielijk verdween hij naar de slaapkamer. 'Het is altijd een ramp geweest,' zuchtte Joke en knikte naar de trouwfoto. 'Mijn vader wilde zich nooit vaker dan eenmaal in de week wassen. Een bad nemen, of schoon ondergoed, vond hij onzin. Mijn moeder, een hele lieve, zachtevrouwe, wist zich er geen raad mee. Hij was een onhandelbare, érg moeilijke man, ik begrijp eerlijk niet hoe ze hem al die jaren gepruimd heeft.' Gedrieën liepen we even later de lange gang van de Pater Tromp-vleugel af. Bij de uitgang namen we afscheid. Langdurig schudden we elkaar de hand. Glimlachend zei hij: 'Wel, jongeman, tot ziens. Dank u voor alles, ook voor uw vermakelijkheden. Moge Gods beste zegen op u rusten!' In verwarde toestand verliet ik het terrein van Huize de Wielewaal.

Een week of wat na deze schokkende ervaring, op zijn verjaardag, bracht ik hem die geen vrienden had na mijn werk een kort bezoek. Ik had een bos rozen bij me die hem nauwelijks interesseerden. Hij gaf te kennen dat het tijdstip van mijn bezoek hem niet optimaal gelegen kwam en vroeg of ik dat een volgende maal wilde aanpassen. Daarna begon hij weer: 'Ik weet niet of ik u weleens verteld heb...' maar ik wimpelde het af. Toen ik wegging gaf hij me een halfvergane appel mee als 'eetbare nagedachtenis' aan deze avond.

Weer later dat jaar, het moet omstreeks kerst geweest zijn, zag ik Ripmeester voor het laatst. Ik was de keukenramen aan het lappen van een oude vrouw die ook in Huize de Wielewaal woonde. De keuken keek uit op de gang van de Pater Tromp-vleugel. Plotseling zag ik Ripmeester, zijn morslap in de hand, zijn in zichzelf gekeerde blik naar de grond gericht. Met kleine schuifelende pasjes liep hij de gang af naar de eetzaal. Mijn aanvankelijke boosheid over het feit dat alles wat hij me verteld had, verzinsels waren geweest (en over het feit dat ik er met open ogen in was getrapt), had plaatsgemaakt voor melancholie. Wanneer zou ik weer een man ontmoeten die zinnen zegt als: 'Ik hou van parken, mits ze goed worden bijgehouden door tuinlieden'?

Amsterdam aan de Spree

Ik hielp Nieuwklap met het uitpakken van haar koffer. Ik was opgetogen dat ze weer wat was opgeknapt en naar huis had gemogen, en zijzelf leek welhaast gelukkig, in die mild demeterende toestand die ik op televisie heb horen omschrijven met het woord *astraal*. Enthousiast vertelde ik haar over een nieuwe raket die was gelanceerd. De baan van de raket voerde in een boog terug langs de aarde om zo genoeg snelheid op te doen voor een tocht naar Venus, alwaar hij over vijf jaar werd verwacht. Binnenkort zou hij aan de nachthemel verschijnen. Nieuwklap luisterde belangstellend en onderbrak me voortdurend met haar 'ôôô's' en 'jeetje's', en ik hield van haar.

Maar Nieuwklap was al twee jaar uit mijn leven verdwenen. Niks geen koffer uitpakken, ik diende de slaap uit mijn ogen te wrijven en op te staan om boodschappen te gaan doen voor een slechtgehumeurde hartpatiënt, een reusachtige mand strijkgoed weg te werken voor een overspannen moeder en een over zijn toeren geraakte negentiger te helpen zijn behoefte te doen – god, wat kan de werkelijkheid toch tegenvallen. Ik hees me uit bed, weerstond de kou en zette een pot thee.

Kennelijk mis ik Nieuwklap nog altijd, dacht ik. Maar wat miste ik dan zo? Niet haar grasparkiet die los door het huis vloog en ook niet het magnifieke uitzicht vanuit haar flat op de elfde

en hoogste verdieping van De Abrikoos. Nee, het was zuiver haar beminnelijke zelf. En die ruzies over het bleekwater dan? Of over die zogenaamde vlekken langs de opkrullende randen van het zeil onder haar bed? Wekenlang liet Nieuwklap je op je knieën met een schuurspons zwoegen, tot ze toe moest geven dat niet aangekoekte smeer maar bepaalde chemische processen in het versteende vinyl zelf verantwoordelijk moesten worden gehouden voor de verkleuringen. Het is zeker niet zo dat we geen problemen hadden gekend, spanningen en wrijvingen, maar we waren er sterker uit te voorschijn gekomen. Bovendien, met het verglijden van de tijd werden dergelijke oneffenheden gereduceerd tot de futiele wrijvinkjes die in de beste families schering en inslag zijn. De stomende woordenwisselingen over Surinamers en andere buitenlanders ('Daar ben ik niet gek mee, met die luilakken') moeten tot dezelfde categorie worden gerekend. Ik maakte me op voor de dag, kalm namijmerend over deze cliënt, wier eigen wortels trouwens ook in den vreemde hadden gelegen, in Duitsland nog wel.

Nieuwklap was van oorsprong een Beierse boerendochter. In de jaren twintig was ze naar Nederland getrokken om te gaan werken als dienstmeid, en ze was in Amsterdam blijven hangen. Ze was opgeklommen tot kokkin en op een gegeven moment getrouwd met een bankbediende. De laatste achttien jaar van haar leven woonde ze in De Abrikoos. De woning lag aan het einde van een lange, stille gang. Ze was drieënnegentig.

Ik herinner me de eerste keer dat ik er kwam: de deur werd opengedaan door een kleine vrouw met een streng gezicht onder een pruik van witte, gestijfelde krullen. Ze sleepte met een been en leunde op een zwarte stok. Haar stemgeluid deed denken aan een ongesmeerde katrol met Duits accent. Nieuwklap zette me meteen aan het werk in de badkamer terwijl ze zelf ging afstoffen in de voorkamer. Af en toe hoorde ik getjilp, gilletjes en kirrend gelach. Nadat ik de badkamer, waar zelfs

de grootste zuurpruim niets op aan had kunnen merken, had opgepoetst, wilde ze dat ik de delen van de woning die ze zelf niet kon bereiken klamvochtig afnam. Bovenop de kasten trof ik veel kleine keutels aan. Daarna stofzoog ik, zeer secuur, terwijl Nieuwklap toekeek als een schooljuf naar een spiekeraar, met haar parkiet op de schouder. Om kwart voor elf serveerde ze thee met een chocoladecakeje van de Aldi. 'Mijn man had *k*,' opende ze de conversatie nadat we elkaar zwijgend beloerd hadden vanachter onze theelepels. Nooit klonk een *k* meer als een *k*. 'Aan z'n longen. Ja, het was zijn eigen schuld hoor, hij rookte als een schoorsteen.' 'Dat is niet zo mooi,' antwoordde ik. 'Ach, ik mis 'm niet,' ging ze verder, 'hij was een erg moeilijke man, driftig, opstuiwend. Maar hij heeft me nooit aangeraakt, nooit! Als-ie lastig was, pakte ik een stoel en dan zei ik: Als je ook maar één vinger naar me uitsteekt, timmer ik hiermee je schedel in!' Ik was gewaarschuwd, deze dame liet niet met zich sullen. Overigens had het huwelijk toch vrucht gedragen, ze had een zoon en een dochter. Na dit toch wel informatieve gesprek – Nieuwklap lardeerde het met zo nu en dan een handkusje naar de parkiet – dweilde ik de slaapkamervloer, lapte een paar ramen en een aantal slaapkamerkastdeuren en als toemaat ontvette ik het keukenblok van onder tot boven. Vuil kon ik nergens ontdekken. Nieuwklap had ondertussen een krant gepakt en hield me uit haar ooghoeken in de gaten.

Hoewel ik al enige tijd in dienst bij Thuiszorg was, werd ik door mijn cheffin naar wisselende adressen gestuurd. Dit was er een. Het leek me een leuk iemand om bij schoon te maken, maar ze had al een vaste hulp, mijn collega Winfried. Niet in de verwachting dat ik haar een tweede maal zou treffen, verliet ik haar om half een om in het A-bos mijn brood te gaan eten. Toch had ik al meteen een voorgevoel dat ik deze Duitse mevrouw en haar vogeltje weer zou zien. Hoe zoiets kan, begrijp ik zelf niet. Voorgevoelens zijn een vreemde zaak. Het is niet verstandig ze te veronachtzamen, maar hardmaken kun je ze

zelden. Kennelijk pik je meer op dan je officieel registreert. En zie: een krappe maand later werd ik door Wittop, mijn cheffin, als Nieuwklaps nieuwe vaste hulp aangewezen. Het zou een meesterzet blijken.

Als thuishulp moet je in staat zijn je handelingssnelheid aan te passen aan de wensen en criteria van de cliënt. Van galop tot slakkengang, je moet voortdurend omschakelen. Elke cliënt heeft zijn eigen tempo. Het onvermogen, of de onwil, van Winfried, alias 'de tornado', om zijn lichtvoetige, vlinderachtige manier van afstoffen te verruilen voor een wat steviger, mannelijker aanpak, had hem op dit adres de kop gekost. Nieuwklap had hem na een aantal strubbelingen de toegang tot de flat ontzegd. Tijdens de briefing benadrukte Wittop de noodzaak om vooral geen risico's te nemen. 'Rustig aan, rustig aan,' zei ze vanachter haar bureau, dat met hoge torens dossiermappen en verwarde stapels hulpaanvragen als een stad was volgebouwd. 'Als je te vlot bent, denkt ze dat het niet goed gebeurt. En ga beslist niet voortijdig weg. Als je te vroeg klaar bent, wat normaal is, want er is praktisch niets te doen, maak je maar een praatje of hang je wat rond, desnoods verzin je zelf iets om te doen, maar je blijft tot half een. Het zou niet de eerste keer zijn dat mevrouw Nieuwklap of haar dochter klagend aan de lijn hangt en zoals je ziet heb ik genoeg aan mijn hoofd. Denk je dat je het aankunt?' Ik keek naar de schoolborden aan de muren die waren volgekalkt met dienstroosters en lijsten van zieke of zwangere werknemers en knikte met mijn kin ter bevestiging. 'En denk om die vogel hè? Laat 'm niet ontsnappen!' riep ze me na.

Dat brengt me op grasparkiet Peter, of om het voor een goed begrip eerst wat ruimer te stellen, op het huisdier in het algemeen. Ik kan verzekeren dat het bijzonder onplezierig werken is als je niet op kunt schieten met de hond of kat des huizes. Of: schoon Thuiszorg geen verplichtingen heeft jegens het dierenrijk, en het verzorgen van gezelschapsdieren of vee buiten de

opdracht aan haar medewerkers valt, tenzij het om elementair schoonmaakwerk zoals het aanvegen van veren gaat, levert het onderhoud van woningen onvermijdelijk intiem contact op met snoezige Maltezer keffertjes en verwaande Siamezen. We mes-ten hun bakken weliswaar niet uit en houden onze handen af van manden, kooien en aquaria, maar we ontkomen er natuur-lijk niet aan de beestjes te aaien en te bekijken door de ogen van hun eigenaars, zodat, als die naar onze mening over hun knuf-fel en niet zelden enige kompaan vragen, we iets liefs kunnen opmerken. Dat ging me met betrekking tot Peter aanvankelijk niet gemakkelijk af. Alleen dat geluid al. Als hij aan het woord was, was het alsof er een cassettebandje versneld en slippend werd teruggespoeld. Als je niet op de inhoud lette (soms kon je uit het gewauwel woorden oppikken, verhaspelde liefkozingen, af en toe een flard zin), had het gepiep van Peter beslist een ver-ontrustend effect, al waren de toon en de stembuigingen die hij erin legde, vertrouwd genoeg als je de krakende, haast schrille falsetstem van Nieuwklap kende.

Zo'n grasparkiet is compact gebouwd, heeft korte poten, een klein snaveltje en een paar felgekleurde banen over zijn lichaam. Van een nek kun je nauwelijks spreken. Bijna hetzelfde gold voor Nieuwklap. Ze had een samengeperst postuur met korte benen, een kleine haakneus en een massief bovenlichaam, eveneens zonder noemenswaardige nek. Haar liefkozingen aan het adres van Peter waren op zichzelf al schattig genoeg maar persoonlijk vond ik het helemaal geweldig als Nieuwklap gekleed ging in haar geelgroene trui met de witte en zwarte banden als ringen om zich heen. Eerst dacht ik dat ze een grap met me uithaalde maar later ontdekte ik dat ze zich in het geheel niet bewust was van de gelijkenis.

Peter vervulde verschillende rollen voor zijn bazin. Hij bracht leven en zorgplicht in haar bestaan. Hij hield haar fit, omdat ze zijn kooi moest verschonen en hem in de gaten moest houden. Dat hij op verboden plekken zou kunnen neerstrijken en deze

bevuilen, of, nog veel erger, dat hij zou kunnen ontsnappen, was een voortdurende bron van zorg. 'Het is een lekker beest maar je hebt er een hoop werk van,' meende Nieuwklap zelf. Het vrouwtje en de vogel opereerden als duo. Ze bespraken allerlei zaken met elkaar en wisselden voortdurend liefkozingen uit. Zeker in de beginfase ervoer ik dat als een twee-tegen-één situatie, ik was erg op mijn hoede. Op andere momenten stond hij voor haar klaar als praatpaal. Dan stortte ze haar hart bij hem uit en overlaadde hem met kooswoordjes, welke hij, iets hoger en schriller nog, herhaalde. Ook trad hij op als spreekbuis. Ik doel op het verschijnsel dat ze als het zo uitkwam haar gevoelens in de snavel van de parkiet legde. Ze gebruikte haar vogel als buik-sprekerspop. Als ze bijvoorbeeld in een downstemming was en zichzelf dood wenste, placht ze tegen het rondfladderende dier te zeggen: 'Petertje vindt er niets meer aan hè? Je wil wel met het vrouwtje mee het graf in, hè Petilief?'

Tussen Winfried en Peter had het niet geklikt. Toen ik mijn collega op kantoor trof, vertelde hij me dat hij een week vóór de definitieve breuk Nieuwklap betrapte had in een onderonsje met Peter, en dat ze bij die gelegenheid namens de laatste had gesproken door te zeggen: 'Petertje vindt Winfried helemaal niet zo leuk hè? Nee hè, Peter, hij werkt veels te snel. Dat is niet goed. Peti mag Winfried niet zo, hè Petilief?'

Ik deed mijn best. Soms was ik twintig minuten bezig met het reinigen van het keukengrondje, drie kwartier met stofzuigen en een vol uur met de badkamer. Als ik een nietig schuimspet-tertje op een tegel zag, sopte ik alle wanden doodleuk opnieuw af en droogde ze na met de punt van een oude theedoek. De raagheid van werken sorteerde het gewenste effect: toen ik op een keer, met uitzicht tot aan de horizon over de groene val-eien van het A-bos, de bloempotten uiterst consciëntieus op de gehaakte onderzetters terugplaatste, hoorde ik Nieuwklap zeg-gen: 'Peter vindt Bonne wel aardig hè? Hij werkt goed, niet zo

snel. Peter mag Bonne wel, hè hè hèèèè, Petertje. Van jou mag Bonne wel bij het vrouwtje blijven hè? Jahahaaah!’ Ik had het oordeel van de parkiet doorstaan. Ware liefde bloeide er echter nog niet tussen ons. Het dier wilde weleens duikaanvallen uitvoeren tijdens het stofzuigen om me gemeen in mijn haar te pikken. Maar omdat ik inzag dat ik Peter te vriend moest houden, overwon ik mijn natuurlijke antipathie ten opzichte van het vrijpostige, ergerniswekkend verwende mormel en maakte er in het vervolg – en van die koers ben ik nooit afgeweken – een gewoonte van om zowel bij binnenkomst als bij vertrek niet alleen de bazin maar ook het vogeltje apart te groeten, zeer tot genoegen van Nieuwklap.

Eén van de leukste dingen bij Nieuwklap vond ik het haar verklaren van onbekende woorden of begrippen die ze in de krant had gelezen. Ik was de kastdeuren in de slaapkamer aan het lappen toen ik haar mijn naam hoorde roepen: ‘Bonne! Bonne! Wat is een muskusrat?’ Verheugd dat ik het buitengewoon zinloze werk even kon onderbreken, kwam ik bij haar staan. ‘Een muskusrat is een groot slag rat, mevrouw, die enigszins het midden houdt tussen de bever en de gewone waterrat.’ Met een bedenkelijke blik keek Nieuwklap door haar vlinderbril naar Peter, die op de grond een spiegelgevecht aanging met een metalen tafelpoot. ‘Ratten ben ik niet gek mee,’ zei ze. ‘Nee? Wel, de muskusrat doet niets hoor,’ probeerde ik het dier te verdedigen. ‘Daar heb ik althans nooit iets over gelezen. Ze leven in het water en langs de kanten van sloten, plassen en rivieren. Ze zijn niet zo gemeen, smerig en gevaarlijk als echte ratten. Volgens mij zijn het wel aardige beesten. Wat ik zeg, een soort bevers.’ Het viel me op dat ze wel bekend was met de bever, een knaagdier met een positief imago. Nieuwklap luisterde maar half, sloeg met haar vlakke hand op de krant en herhaalde: ‘Muizen ken ik, ratten ook, maar muskusratten, daar heb ik nog nooit van gehoord. Nog nooit!’ Sommige zinnen die oude mensen zeggen hebben

een wonderlijke poëtische kracht. Misschien ligt het aan het ritme of aan de onverwachte mededeling, of anders in dit geval aan de vergrotende trap van knaagdieren. ‘De muskusrat heeft echter één nadeel,’ doceerde ik, ‘en dat is tevens de reden dat hij op de voorpagina van *De Telegraaf* staat: het dier heeft de instinctieve neiging uitgestrekte gangenstelsels in onze dijken te graven. U snapt welk een gevaar dat betekent voor onze waterhuishouding. Als de dijken te zeer worden verzwakt, storten ze in en breken ze door.’ ‘Wat?!’ Nieuwklaps met burgemeestersketting getooide bovenlichaam schokte naar voren, ze keek me ontzet aan. ‘Ja mevrouw. Daarom zitten de jagers hem zo op de huid.’ ‘Jeetje! Wat een rotbeest!’ Daarna dwaalden haar gedachten af naar de muizen en ratten die ze in haar lange leven had ontmoet, halfvergeten voorvallen borrelden op. Ze vertelde hoe ze een keer in een kolenhok een rat had doodgeslagen met een pollepel, en ter afsluiting gaf ze opnieuw lucht aan haar ongelovige verbazing over de nieuw geleerde soort: ‘Maar muskusratten, daar heb ik nog nooit, nog nooit! van gehoord!’

Naast de haldeur hing een schoenzoolvormig stuk geblakerd hout waarop een belletje was gemonteerd. Met een beetje koperpoets en een oude lap wreef ik het metaal op. Deze handeling bewerkstelligde een licht geklingel. ‘Wie-is-daar?’ zong Nieuwklap. Door haar vlinderbril bestudeerde ze het dagblad dat de buurvrouw even eerder onder de deur door had geschoven. Ze zuchtte en richtte haar blik ten hemel. ‘Paarden die griep hebben, daar heb ik nog nooit van gehoord. Jij, Bonne? Heb jij weleens gehoord van paarden met griep?’ Aandachtig als een goudsmid masseerde ik het klepeltje. ‘Nee, mevrouw.’ ‘Arme, arme beesten...’ De bel, de klepel en het ophangbeugeltje fonkelden inmiddels als op de eerste dag. ‘Weet u nog iets anders te doen?’ vroeg ik. Dat wist ze. Het balkongrondje. En of ik de chloorfles niet wilde sparen. De vliegtuigen die naar de einder daalden, verloren een zwart stuifsel dat een roetneerslag

op het bobbelige beton gaf. Dat riep om bleek. Als een matroos op een schip schrobde ik met een emmer sop en een bezem het dek. De harde wind joeg me in de rug en om de oren. De hoogte, het gewapper en de duizelingwekkende ruimte maakten me licht in het hoofd. Ik speelde met het water, deed het golven met de bezem en perste met krachtig stuwende bewegingen het bruisende schuim door de kieren onderlangs de wering. Gutsend stortte het in de afgrond, alsof het flatgebouw weende uit een zijner ogen. Klaterend spatte het uiteen op het perk aan de weg. Ik had meer water nodig. Aan het aanrecht vulde ik de emmer bij. En toen gebeurde het onuitsprekelijke. Die verdomde vogel glipte met me mee. Natuurlijk, elke keer wanneer ik het balkon betrad, trok ik de hordeur zo snel mogelijk achter me dicht, maar ik had buiten de wind gerekend en het sluiten van de deur kostte me dit keer nét even meer tijd. Daar vloog-ie, een groene stip tegen de helblauwe hemel. De meeuwen op de daklijst keken verlekkerd toe, als piraten op een steile rots. Het vogeltje dwarrelde en tuimelde. Nog één diepe zucht en het lag in de Bosbaan. Zelf trok het schijnbaar diezelfde conclusie want toen een gunstige bries het terugdroeg naar de flat, landde het op het tussenschot dat het balkon verdeelde tussen Nieuwklap en haar buurvrouw. Daar bleef het zitten, in elkaar gedoken van ellende, als een drenkeling op het strand. Met moeite bewaarde het zijn houvast. De wind verwarde zijn donzige verenpak terwijl het onrustig om zich heen blikte. 'Dit is niet jouw wereld, Peter,' suste ik hem. 'Dit is het domein van meeuwen, kraaien en sperwers. Je bent te beschermd opgevoed om in dit milieu te kunnen overleven. Kom snel naar binnen.' Uitnodigend hield ik de hordeur open. Maar de parkiet vertrouwde het niet. Ik moest een list verzinnen. Het zangzaad, snel, waar stond het zangzaad? O ja, in de ladekast onder de kooi. Jachtig trok ik het pak te voorschijn en spoedde me naar buiten. De ontsnapte had zich niet verroerd. Maar telkens als ik dichterbij kwam, dreigde hij op te vliegen. Nieuwsgierig gemaakt door het versnelde

ritme van de geluiden die ik voortbracht, legde Nieuwklap haar krant opzij en hees zich op uit haar stoel. Ik bracht mijn handpalm gevuld met kleurige zaadjes omhoog. Peter sperde zijn snavel open zonder iets te zeggen. Fluks maakte ik een schepende beweging om hem in zijn kraag te grijpen. Een ijselijk 'Waaaaat!?' deed me mistasten. Peter sloeg zijn wiekjes uit en verhuisde naar de andere kant van het matglazen tussenschot. Nieuwklap stond op de drempel voor het balkongrondje, dat nog nat was als een zandbank bij laagtij, en zwaaide paniekerig met haar stok. 'Peter!' gilte ze, de ogen opengespalpt van angst. Ik boog me om de glazen wand heen en zei zo rustig mogelijk: 'Hij zit bij de buurvrouw.' Een seconde later schelde ik aan bij de buurvrouw, een jongere bejaarde die in een stille flat haar dagen sleet met puzzelen. Gelukkig had ze de modeshow die op dit moment in de recreatiezaal van De Pruij werd opgevoerd, laten passeren. Mijn plan was Peter op te jagen, weliswaar met alle risico's vandien, maar wat was het alternatief? Ik hoopte maar dat hij zo gesteld was op het vrouwtje dat hij geen duikvluchten in neerwaartse richting zou ondernemen zodra hij me in de smiezen kreeg. Met een vlotte babbel stierde ik langs de buurvrouw zo haar slaapkamer in en opende voorzichtig de deur. Ik zag Peter op de wering. Het leek alsof hij dubde wat te doen en er niet uitkwam. Dan weer keek hij rillend naar beneden, naar de straatweg en de langzame stroom verkeer, dan weer draaide hij zich om en luisterde met gekantelde kop. Aan de andere kant van het tussenschot zette Nieuwklap een keel op: 'Peterlief, kom dan! Hier is 't vrouwtje! Het is veel te koud voor je daar!' Ik duwde de deur verder open en worstelde me tussen de gordijnen door. Zodra de vogel me herkende en de vastberaden blik in mijn ogen zag, lukte hem wat hij eerst niet had gekund, namelijk een beslissing nemen, en in een sierlijke boog vloog hij over naar de andere zijde. Vliegenvlug rende ik terug naar de flat van Nieuwklap, net op tijd om te zien hoe ze roetje voor voetje over het balkon naar haar oogappel toeschui-

felde. In de beschutting van haar huis viel het niet zo op, maar in de ruigte buiten zag je hoe oud en breekbaar ze was. Haar stem kon niet optornen tegen de wind en verwaaide, haar korte benen wankelden en haar handen tastten instinctief naar houvast terwijl ze zich verder naar buiten waagde. Verborg en achter de vitrages keek ik in bange afwachting toe. Eindelijk was Nieuwklap de vogel tot op een halve meter genaderd. Ze knoopte een heel gesprek aan, zoals je dat ook weleens ziet op tv, als een politiemans zich tot een wanhopige in een dakgoot richt. Ik kon niet volgen wat er werd gezegd, maar dat Nieuwklap de gave van de overredingskracht niet ontbeerde, bleek toen Peter ten slotte zwichtte voor haar gelijm en zich met een sprongetje in haar warme hals nestelde. Vele maanden heeft ze het me nagedragen. 'Kijk maar uit voor Bonne, Peter, anders laat-ie je weer los. En dat vindt het vrouwtje he-le-maal niet zo leuk, hè Petilief?' Maar hoewel deze lichte spanning de betrekkingen enige tijd een tikkeltje verkoelde, bracht het incident geen breuk tussen ons teweeg. We groeiden eroverheen.

'Mijn dochter heeft spinrag achter die lamp gezien.' Met haar stok priemde Nieuwklap naar een spotje hoog tegen de schroten. 'Ik zal de trap halen,' gehoorzaamde ik. 'Ze ziet alles, alles!' Ze lanceerde een litanie van verwijten aan haar dochter, een dominant figuur die veel van haar vaders karakter had geërven – tenminste, dat beweerde Nieuwklap. Ze lag wel meer in de contramine met familieleden. Peter wierp zich in dergelijke kwesties als adviseur op maar ze vroeg ook mij om raad. Als je elkaar zo geregeld ziet als Nieuwklap en ik, deel je van allerlei met elkaar. Tijdens het leeghalen, onderdompelen, drogen, nadrogen en weer volpakken van de keukenkastjes bekeken we de aan de orde zijnde zaak van alle kanten en ik deed mijn best me in haar te verplaatsen en met haar mee te denken. Op haar beurt sprak ze mij weer moed in als ik kniesde omdat mijn relatie met Jeanet verbroken was. 'Je móet niet zo piekeren! Dat is

ze niet waard, dát moet je denken, dat is niemand waard.'

Onlangs had haar dochter de stelling betrokken dat ma zich op moest laten nemen in een verpleeghuis, op een steenworp afstand van haar eigen woning. 'Een oud paard wordt niet graag verstaald,' verstoutte ik me te zeggen tijdens het fouilleren van de lamp op pluizen. Maar op dat moment werden we opgeschrikt door drie langdurige stoten op de bel. Ik klom van de trap af en beantwoordde de intercom. Een ruwe mannenstem brulde een aanbieding: 'Drie ons witlof voor zes kwartjes, perssinaasappelen vol sap tien voor een riksie!' Verheugd keerde ik me naar Nieuwklap: 'De groenteboer!' Opwindend. Ze deed haar jas aan en ik zocht haar stok, *I will be your bodyguard* neuriënd. Als je iemand louter in zijn woning kent, wordt elk uitstapje, hoe kort ook, een evenement. Eerst de gang uit en dan met het krakemikkige liftje de elf verdiepingen afzakken. Naarmate de verdiepingen aftelden, drongen zich meer dames gewapend met boodschappentassen in de lift. Geen een daargelaten groetten ze Nieuwklap hoffelijk. De meesten kenden elkaar van het koffieclubje op de dinsdagochtend. Op de stoep voor de entree had zich een oplooplek gevormd rond de laadbak van een stevige bestelbus. Dit was de kans op een zak smakelijke aardappelen en een malse bloemkool. Het versassortiment van de Aldi aan de overzijde kon geen genade vinden in de ogen van het koffieclubje. Je kon de champignons niet eens bekijken door de wasem die het deksel van binnenuit deed opbollen, en de weke scharminkels die voor tomaten doorgingen stonken naar rot. De groenteman was in de leemte gesprongen. Duur, zeker, maar dan had je wel een kwaliteitsproduct. Terwijl Nieuwklap zich in de mêlee stortte en de beleefdheden die haar als flatoudste ten deel vielen welwillend in ontvangst nam, leunde ik nonchalant tegen de muur van de flat in de ochtendzon. Als een brommerjongen aan de rand van een schoolplein sloeg ik het tafereel met geveinsde verveling gade, een sigaret bungelend aan de lip. Minzaam converseerde Nieuwklap met haar minderen.

Zilvergrijze hoofden draaiden zich om en lieten schichtig een blik over mijn fiere gestalte glijden. 'Dat is mijn hulp,' kwetterde Nieuwklap. 'Hij heeft Peter laatst laten wegvliegen.' Uitroepen, gelach, knipogen, bewonderende blikken: 'Wat een bengel!' Ze pronkte met me. Haar vriendinnen waren alleen, zij kwam onder escorte. Dankzij haar assistent kon Nieuwklap zoveel inslaan als ze maar wilde. 'Een kilo bananen, een grote zak binten, andijvie, een pond witlof, twee preien niet zo dik, een kropje sla voor Peter.' Ze wenkte en gilte mijn naam. Ik verpulverde de peuk onder mijn schoenzool en slenterde naar voren om de zwarte knip te overhandigen. Toen de koop bezegeld was, groette ze een ieder met een knikje en een glimlach en schreed terug naar de flat, op de voet gevolgd door haar tassendrager. Naarmate de lift aan hoogte won, ebde de drukte weer weg. Op de bovenste verdieping was van het gesnater beneden niets te merken. Veilig terug snoven we de vertrouwde huisgeur op, we hadden het weer gered. En Peter werd aangeroepen als na een lang, regenachtig weekend in de Ardennen. 'Die vogel van u is weer lekker bezig,' mopperde ik gespeeld. 'Ik heb net de spiegel van de kaptafel gelapt en nu heeft-ie er alweer overheen gescheuten.' In feite kwam Peters vuilmakerij me wel van pas, omdat die me de gelegenheid bood, extra tijd te rekken met helemaal overnieuw de emmer te vullen, lappen te gaan uitzoeken, enzovoorts, om de spiegel een tweede maal te kunnen doen. 'Peter, viespeuk dat je bent! Waar zit je! Jij rotbeest! Je hebt een wc in je eigen huisje!'

Een andere vorm van tijdrekken was om Nieuwklap tijdens de thee te verleiden tot gedetailleerde beschrijvingen van het boerenleven in Beieren rond de Eerste Wereldoorlog. Gratis geschiedenisonderwijs is één van de verborgen voordelen van een baan als thuishulp, als je er tenminste voor openstaat. Zoiets zie je niet terug op je loonstrook maar toch is het veel waard. Het boerenleven in Beieren interesseerde me niet dusdanig dat

ik er een boek over zou kopen, maar het was belangwekkend genoeg om erover te horen van iemand die het zelf had meegemaakt. 'Eerst kwam het hooi, dan het koren, de boekweit, en de aardappelen gingen er als laatste uit.' 'Er waren ook aardappelen?' 'Aardappelen? Hele velden!' Ze zwaaide met haar arm om een uitgestrekte akker aan te geven. 'De grote boeren hadden paarden, de kleine boeren moesten het met ossen doen. Je moest toch leven, daarom hadden wij alles voor ons eigen.' Het onkruid weghakken op de eindeloze aardappelvelden, het hoeden van de koeien op hete zomerdagen, het melken en het karnen, maar ook het dansen op de bruiloftsfeesten in het dorp, het breien rondom het haardvuur terwijl vader een sigaartje rookte, en de griezelige onweersnachten wanneer iedereen opzat en er kaarsen werden gebrand en er gebeden werd, al die dingen kwamen bij haar terug met een levendigheid en detaillering die me telkens weer verbaasden. Hoewel ze zichzelf vrij vaak herhaalde, verveelden haar verhalen me nooit. Als klein kind al moest ze haar vader helpen met turfsteken. Hij had een perceel gekocht in een gebied dat zij *het moor* noemde, een uur gaans van de boerderij. Op dat stukje turfgrond had hij een eenvoudig huisje gebouwd om te schuilen en te eten. Vader stak de turf met een schep die ze beschreef als 'lang, een handbreedte breed en vierkant', waarmee ze bedoelde 'met opstaande randen.' Hij schepte de turf op en zwiepte die over zijn schouder naar achteren, waar Nieuwklap en haar broertje de hompen opvingen. Soms viel er een en brak. Als de kruiwagen vol was, liepen ze een uur naar huis, waar de kletsnatte turfbroodjes te drogen werden gelegd. Op de turfgrond maaiden ze gras met een zeis voor de dieren thuis. 'Het was zwaar werk, maar ook gezond en gezellig. Ja, ik heb het niet cadeau gekregen. We moesten hard werken, als kind al. Vakantie hadden we niet in de zomer. Wij kinderen moesten hard aanpakken. Ik moest de koeien hoeden. Oôô, dat was zo saai! Achter ons huis was een heuvel, een grote bult, dat was grasland, voor de beesten hè. D'r was geen hek om die wei,

geen prikkeldraad, dat was toen niet. De dieren mochten niet weglopen, ik moest ze bij elkaar houden, anders gingen ze vreten bij de burens. Er was er eentje die steeds wegliep. Wat een rôtbeest! Dan rende ik achter hem aan – ja, ik had een zweep hoor –, en dan riep ik: Zul jij eens blijven staan? Terug jij! Hier blijven! Niet weggaan, lelijkerd! Maar het was zó warm, zó saai, de hele middag lag je in de zon, er was nergens schaduw. Ik deed een doekje op mijn hoofd en dan viel ik soms in slaap. En als ik weer wakker werd, was er eentje weggelopen. Rotbeest! Kom jij eens hier! Ik holde erachteraan, ik was doodsbang dat ze verdwaalden. Nee, dat vond ik niet zo leuk. Als kind wil je niet gebonden zijn. Je wilt spelen.’

Als je je de geschiedenis voorstelt als een duistere afgrond, dan waren de anekdotes die Nieuwklap eruit opdiepte als aangestreden lucifers die net genoeg schijnsel gaven om een glimp van een voorbijgevoerde wereld te ontwaren. Haar beschrijvingen verschaften niet slechts inzicht in achterhaalde landbouw- en vee- teelttechnieken, ze zeiden me op de een of andere manier ook iets over mijn eigen bestaan, al was het maar als een plaatsbepaling in de tijd.

Waarom zijn theedoeken meestal vierkant en handdoeken en badlakens meestal rechthoekig? Waarom zijn bordendoeken niet rond? Ik bleef met veel vragen zitten omtrent het huishouden en daarom drong ik al maanden bij Wittop aan op mijn spoedige deelname aan de cursus A. Het was de opzet dat uiteindelijk alle hulpen deze cursus zouden doorlopen, maar voor mijn rayon was er slechts één plaats beschikbaar in het scholingscentrum en aangezien de opleiding een halfjaar duurde, moest ik flink geduld oefenen. Eindelijk deelde Wittop me mee dat ik aan de beurt was. Eén dag in de week ging ik voortaan naar school om te studeren voor het certificaat. Ik belandde in een klas met uitsluitend vrouwen. Ze kwamen uit alle delen van de stad en vertegenwoordigden een breed scala aan bevolkings-

groepen. We werden onderwezen over de professionele verzorgingsstandaard en het frequentieschema, en leerden tabellen uit het hoofd over het bewaren van vlees, vis en andere bederfelijke etenswaar. Doordeweeks bracht ik de theorie in de praktijk. Ik experimenteerde met ontkalkers, legde borstels voortaan op de zijkant te drogen, zoog naar het licht toe en bekwaamde me in een nieuwe schoonmaaktechniek voor de slaapkamerkasten. Deze behelsde dat ik de deuren, nadat ik ze nat had gemaakt, niet van boven naar onder, zoals mijn gewoonte was, maar van onder naar boven met een wasser droogstreek, horizontaal werkend om strepen tegen te gaan, om ze daarna op te wrijven met een zachte, pluïsvrije doek. Ik zag geen verschil met mijn oude werkwijze.

Het enige aspect van mijn verhalen over de opleiding dat Nieuwklap kon boeien, betrof het surplus aan vrouwen in het scholingscentrum. Steels informeerde ze: ‘Iets nieuws?’ Dit sloeg op de liefde. Ik moest haar teleurstellen. ‘Zag u niets leuks?’ Gewoonlijk tutoyeerde Nieuwklap haar hulp, maar bij meer netelige kwesties gebruikte ze de beleefdheidsvorm. Ze begreep niet waarom ik in de kudde dames mijn slag niet had geslagen. ‘Menigeen verlangt nog naar u.’

Behalve aan technische zaken werd er in de cursus ook aandacht besteed aan de omgang met de zorgvrager. ‘Veel praten,’ zei de lerares, ‘de meeste relaties lopen stuk op gebrekkige communicatie. Om dat te voorkomen hebben we een speciaal formulier ontwikkeld, een vragenlijst, aan de hand waarvan jullie met de cliënt kunnen overleggen over de samenwerking.’ Wittop gaf me opdracht Nieuwklap lastig te vallen met de vragenlijst en er een kort verslag over te schrijven. ‘Zeg mevrouw, ik doe weer zo’n cursus. Vindt u het goed om straks bij de koffie met mij een evaluatieformulier in te vullen? Dat is iets nieuws, om de drie maanden gaan we voortaan evalueren.’ Nieuwklap keek me vragend aan, ze was onbekend met het evaluatieproces. ‘Maar je komt toch gewoon hier om te werken? Ze verzinnen

altijd wel weer wat. En dat moet?' Ze zuchtte en zette een ketel water op. Een voor een las ik de vragen van het voorgedrukte evaluatieformulier voor, legde ze uit en vertaalde ze in voor Nieuwklap begrijpelijke zinnen. Ze was beslist niet achterlijk maar tot aan dit gesprek had de hulp de boel gedaan en verder geen gezanik. Tijdens het voorlezen onderbrak ze met vragen, herhalingen en lukrake kletspraat die niets met het formulier te maken hadden. Ten slotte legde ik de papieren op de kooi naast mijn stoel, nam een slokje thee en een hap chocoladecake, en vroeg: 'Wat vindt u nou eigenlijk van mij?' 'Hè?' 'Gewoon, hoe vindt u mij?' 'Jeetje.' 'Als hulp. Hoe werk ik? Wat vindt u ervan?' 'Je werkt goed,' antwoordde ze spontaan en zonder aarzeling. 'Niet zo snel.' 'Mooi zo. Dan zijn we in één keer klaar met vraag een tot en met negen. U bent dus tevreden?' 'Ja.' Ondertussen vulde ik de antwoorden in. 'Alleen het chloor..' 'Wat zegt u? Het chloor? Wat is daarmee?' 'Je moet niet zo weinig chloor gebruiken, je mag best wat meer chloor in de wc doen en het een tijdje laten staan.' 'Een punt van kritiek, dat is vraag twaalf, prachtig. We schieten lekker op. Chloor langer laten staan? Hoe bedoelt u?' 'Dat is frisser. Dat je het in de pot spuit en het dan een tijdje langer laat staan,' lichtte ze toe. 'Maar het porselein van uw toiletpot is glimmend wit als de tanden van een jong meisje. Wat heeft het voor zin? Het is helemaal niet vies.' Ze hield voet bij stuk. Uiteindelijk sloten we een compromis: ik beloofde de wc-pot voortaan te weken met chloor, maar met niet meer dan een klein scheutje. Na enig gekissebis ging ze akkoord. Bij de vraag 'Voelt u zich vrij kritiek te uiten?' vulde ik 'Ja' in en ging door naar de kwestie van de samenwerking. Ik schreef op: 'Mevr. N. neemt zelf het afstoffen voor zover mogelijk gezien haar lengte en de vogelenkooi voor haar rekening. Ik doe het zware werk.' Nieuwklap had het liever anders geformuleerd: 'Ik doe zelf wat ik kan, zodat jullie tijd hebben voor iets extra's.' 'Maar het is ook goed voor uzelf,' riposteerde ik. Daar was ze het mee eens. Ten slotte noteerde ik: 'Mevr. N. juicht de introductie van de

schriftelijke planning toe. Ze beloofde dat ze voortaan eerst in het schrift, op de kalender, in haar agenda, telefoonklapper of boodschappenboekje zou kijken alvorens kwaad te worden en me te onthalen op een pestbui.'

Toen ik het verslag in kamer 103 voorlas aan Wittop, die geboeid luisterde, Belinda tussen de lippen, zei ze: 'Als ik je goed beluister, Bonne, is mevrouw N. een perfecte cliënt.' Zo had ik het zelf nog niet bekeken, maar toen ik erover nadacht moest ik haar gelijkgeven: Nieuwklap was geweldig.

Ik was bezig met de badkamer. Buiten viel er niets te zien, een dichte mist benam alle zicht. In de aangrenzende slaapkamer verschoonde Nieuwklap het bed. Het was een rustig begin van de vrijdagochtend. Soms was het stil, soms stond de radio aan met de Arbeidsvitaminen. Geroutineerd en half in slaap schuurde ik de wastafel, maar plotseling hoorde ik een vreemd zoevend geluid, alsof er een eind touw in de rondte werd gewiept. Het kwam uit de slaapkamer. Ik luisterde een tijdje en miste het vertrouwde geschuifel over het zeil. Ze zou toch niet een koord gevonden hebben en aan het touwtjespringen zijn? Met de spons in mijn hand betrad ik de slaapkamer. Nieuwklap zat op het zadel van de hometrainer. Haar korte, in paarse broek gehulde benen traptten snel rond. Ze had de stofdoek nog beet terwijl ze het stuur omklemde. Waarschijnlijk had ze de trimfiets, reeds lang in onbruik en behangen met kralenkettingen en sjaals, tijdens het stoffen herontdekt. Stralend glimlachte ze me toe. In de gedempte en dempende grijsheid die de flat afsloot, zond ze een blij licht uit, als een bejaarde engel. Later stonden we voor het raam en keken tegen de mist. 'Je kunt de straatweg beneden niet eens zien,' zei ik, 'er zullen ongelukken gebeuren.' 'Mist is goed voor de boeren,' antwoordde ze, 'dan is het gras nat. Dat maait lekker.'

Intussen had ze me op een idee gebracht en ik kreeg toestemming om ook van de trimfiets gebruik te maken. Elke week na

het afstoffen besteeg ik het vehikel en fietste een minuut of vijf zo hard ik kon om overtollige energie te lozen. Ik moest blijven uitkijken dat ik niet te snel ging werken. Nieuwklap attendeerde me op deze neiging door op neutrale toon tegen Peter op te merken: 'Mannen hebben niet zoveel geduld in het huishouden als vrouwen, hè Peter?' Ik matigde onmiddellijk vaart.

Typerend voor Nieuwklap vond ik dat ze, oud en stram als ze was, toch mijn hulp niet inriep als ze iets had laten vallen. Ze wilde het zelf oprapen. Terwijl ze met één arm op de zwarte stok leunde, bewoog ze als een oude havenkraan haar bovenlichaam voorover, tot het haaks op haar benen stond. Met de andere arm reikte ze dan centimeter voor centimeter omlaag. Haar hoofd liep rood aan, de punt van haar tong schoof tussen haar lippen door naar buiten en haar blauwpurper dooraderde vingers trilden. 'Het moet,' steunde ze verbeterd. Haar doorzettingsvermogen was haar grote kracht. 'Ik ben een doordouwer,' zei ze er zelf van en daarbij was ze bikkelhard: 'Ik heb een wil.' Zelfs als ze zich niet lekker voelde, weigerde ze te gaan liggen, ze wou zogenaamd het dek niet rommelig maken. Als iemand zich in een levensfase bevindt dat er (vanuit mijn gezichtspunt gezien) niets meer is om voor te leven, behalve dan voor het leven zelf, en er toch in slaagt zichzelf goed te verzorgen, dwingt dat bij mij bewondering af. Nieuwklap droeg haar ouderdom met schwing en sier. Ik vertelde over de mannen bij wie ik werkte, de bende die ze er soms van maakten. 'Mannen worden stumperiger dan wij vrouwen. Ja, wij kennen wel iets tegen elkaar zeggen, hè Bonne?' Ze leed ogenschijnlijk niet onder het alleen-zijn. 'Ik ken goed op mijn eigen zijn,' zei ze, 'je moet jezelf kennen vermaken. Ja, mens, je moet door. En je moet jezelf verzorgen.' Nieuwklap opende de deur altijd keurig opgetut en aangekleed, halsketting om, oorbellen in. Eens in de zoveel tijd liet ze door de dochter van een van haar medeleden van het koffieclubje, die als kapster beunde, haar permanent doen. Dat waren de

enige keren dat ik Nieuwklap zonder make-up en bijoutherieën zag. Haar gezicht leek dan strenger dan normaal, insectachtig. Op haar hoofd kreeg ze van de kapster een doorschijnende witte zak gebonden, een langwerpige cocon waarin de massa grijze haren met hardroze krulspelden eruit kwam te zien als een klomp eitjes. Ik maakte me nuttig met het ontruimen van de voorkamer, het uitspreiden van een dekzeil, het installeren van de droogkap die in de slaapkamer achter het gordijn bij de hometrainer stond geparkeerd, het zetten van thee en koffie en het na afloop uitschudden van het zeil. Als ze Emma betaald had en met veel plichtplegingen uitgezwaaid, ging Nieuwklap snel haar oorbellen inhangen en zich verder opsieren. Terwijl ik de laatste hand legde aan het herstellen van de orde in de woonkamer, wandelde ze binnen als een koningin. Ze was weer geweldig opgeknapt. Op de eerstvolgende bijeenkomst van de koffieclub zou ze zeker de show stelen.

Maar hoewel haar kapsel er onveranderd prachtig bij bleef staan, nam ik toch een verandering waar. Achteraf denk ik dat ik me voor de eerste maal van deze subtiele omslag bewust werd na een gesprek over de maan, dat plaatsvond terwijl ik op een fraaie septemberochtend de ramen lapte. Terwijl Nieuwklap een blaadje sla ophing aan de spijlen van Peters huisje, ontruimde ik de vensterbank en zette de huishoudtrap neer. De radio speelde 'California Dreamin'" van The Mama's & The Papa's. Ik beklom de trap en keek naar het enorme stuk hemel. Zeven, acht rijen of stroken boomkruinen verdiepten zich als nevelige heuvelruggen in verschillende gradaties van grijsgroen, tot aan de horizon. Ter linkerzijde staken een paar torenspitsen uit boven de bossen. Op de einder lagen fijn afgetekend de geometrische bouwsels van de luchthaven. Niets behalve een dunne glasplaat weerhield me ervan om weg te vliegen. Ik verwijderde de roe met vitrage, een fries met golvende onderkant. Een meeuw vloog aan en remde met gespreide vleugels. Onze blikken kruisten.

We salueerden met een nauwelijks waarneembare neusknik. Ik bestudeerde de lucht. Ik heb tijdens het ramen lappen de meest fantastische wolkenluchten gezien die ik soms razendsnel naschetste op een vel papier dat ik altijd in mijn achterzak bij me droeg. (Nieuwklap had weinig op met beeldende kunst. Ze bezat één schilderij, een echt, dat wel: een bosgezicht met drie dwalende heiligen, ontsproten aan de handen van een oom in Duitsland. Schilderen leek haar moeilijk. 'Daarvoor moet je rust in je eigen hebben,' meende ze. Ik vond het een opmerkelijk verstandige uitspraak voor een leek.) Ditmaal dreef midden in de ruimte een deltavormige constellatie van dicht opeengepakte schapenwolken, ietwat pruimkleurig. Meer naar het zuidwesten kwam een optocht van stapelwolken naderbij. Laag boven de horizon verschenen de koppen van een langgerekt front, in de open stukken waarboven sierlijke slierten dreven. De delta schoof iets opzij en ineens ontdekte ik de maan. De zalige samenhang van The Mama's & The Papa's werd ruw afgebroken door een schreeuw: 'Sixties flashback!' De diskjockey had weer een luisteraar in de uitzending die een verzoek mocht doen. Even later werd de opname van de eerste maanlanding afgespeeld. 'Kunt u zich dat herinneren?' vroeg ik aan Nieuwklap. 'De mannen op de maan?' 'Wat? Mannen op de maan? Nee, daar weet ik niets van. Wie waren dat dan?' 'De Amerikanen, in '69.' 'O die,' zei ze op een toon alsof ze naar de bekende weg had gevraagd, 'die zijn ook overal bij.' In de stilte die volgde, droogde ik met een wisselende ruit, zorgvuldig en onthaast. Ik hoorde haar bezig met de inrichting van de vogelkooi en plotseling vroeg ze: 'Bonne, wat is eigenlijk de maan?' Ik maakte een onhandige pirouette op de huishoudtrap. 'U weet niet wat de maan is?' 'Nee. Bonne, wat is de maan?' herhaalde ze. 'Eh... nou, de maan is een bol, die zweeft in de ruimte,' begon ik vanaf mijn hoge positie in de kamer uit te leggen. 'De maan draait om de aarde heen en is feitelijk net zoiets als de aarde, maar dan kleiner. Het is er kaal, stoffig en erg droog. Er groeit niets.' 'O jee.' Ze dacht even

na, met een rood plastic schommeltje in haar hand. 'Wonen er daar dan ook mensen?' 'Nee mevrouw, op de maan woont geen kip. Er is geen leven. Het is totaal onvruchtbaar.' Ik vroeg haar nog eens of ze echt niets van de Apollovluchten kon terughalen. Het was uitgebreid op tv vertoond, niet alleen toentertijd, maar ook in de navolgende kwarteeuw. Nieuwklap wist van niets. En eerlijk gezegd snapte ze de commotie niet. 'De maan komt toch ook weleens hier, bij ons? Waarom zouden ze niet ook eens daarheen gaan? Wat is daar nou zo bijzonder aan?' 'Omdat de maan erg ver weg is.' 'Oôôôôô...' 'Er groeit niets. Er zijn alleen maar rotsen, bergen en vulkanen, en veel stof.' 'Ook dat nog! Nou, daar zou ik niet willen wonen!' kraaide ze en viste een zonnebloempit uit een drinkbak. Ze wilde weten of de Amerikanen de zon reeds hadden verkend. Ik kon slechts een aarzelend 'Nee' uitbrengen. 'Dan zouden ze verbranden, ja natuurlijk...' Daarmee was het gesprek ten einde maar kort daarop, tijdens het terugzetten van de bloempotten op de vensterbank, kwam ze zelf op de proppen met een verklaring voor de gaten in haar algemene ontwikkeling. Op felle toon: 'De mensen tegenwoordig zijn zó nieuwsgierig. Ze willen alles weten, alles! Als wij vroeger iets vroegen, kregen we te horen: Hou nou je kop! Je móét niet zo nieuwsgierig zijn.'

Heel geleidelijk, maar onmiskenbaar, en ten koste van andere interessegebieden, daalde Nieuwklap steeds sterker af naar de eerste twintig jaar van haar leven. Tijdens de thee, maar ook tijdens het afstoffen, begon ze spontaan te vertellen over haar vader, de boer, en haar moeder, die jong gestorven was. Haar broers en zusters kwamen tot leven. Ze droomde van ze en ontwaakte 's ochtends met hun lang vervlogen maar nog immer vertrouwde gezichten op haar netvlies. 'Ach Bonne,' riep ze op een grauwe vrijdagochtend, 'ik droomde vanmorgen! Van mijn vader, van mijn moeder, en al de anderen.' Ze straalde. 'Het was net... echt! Alsof ze er echt waren, in de kamer. En toen werd ik wakker...' Ze lachte. 'Ik dacht: waar ben ik? En toen zag ik dat

ik gewoon hier was, bij mijn eigen. Hier! Snap jij dat, Bonne? Ik kan zoiets niet begrijpen. Kun jij dat begrijpen?' Nieuwklap leek in een gelukzalige roes. Van boven de kledingkast keek het uitvergroete fotoportret van haar vader, een uitgemergelde landbouwer uit het begin van de vorige eeuw, op ons neer. 'Het was zo gek... Ik hoorde hun stemmen. Mijn broertje, mijn zussen... Het was mooi. Ik leefde helemaal mee. Mijn vader kon zijn handen niet meer bewegen, zo hard moest-ie werken. Zes kinderen en een zieke vrouw. Mijn moeder overleed toen ik acht was. Ik vind het het ergste wat je als kind overkomen kan. Mijn moeder had weer een kindje gekregen maar ze was te vroeg opgestaan. Opzij van het huis liep een soort riviertje. Bij onze boerderij was een brug voor ons gebouwd, en daar ging ze de was uitspoelen in dat beekje, zo schoon was dat water. Maar dat water was ijskoud, dat kwam uit de bergen, en het uitspoelen was zwaar werk. Daar is ze toen onwel geworden. Op de brug is ze in elkaar gezakt en nooit meer beter geworden. Ik vind dat het ergste wat je als kind overkomen kan. Ik blijf het zeggen: als je je moeder verliest, ben je alles kwijt.'

De bossen kleurden rood, geel, bruingrijs en ten slotte zwart. Maandenlang bleef Schiphol onzichtbaar. Toen dook het groen van jong lover weer op, de eerste heldere dagen braken aan, langs de sloten verscheen krentenbloesem. Nieuwklap maakte een ander proces door. Ze viel, brak een pols en moest geruime tijd revalideren in een herstellingsoord. Bij haar terugkomst werd de hulp uitgebreid met een extra anderhalf uur op de dinsdag, na de koffieclub. Echt noodzakelijk was het niet, vond Wittop, maar ze was nu zo oud en dan kon ik mooi een oogje in het zeil houden.

Onderweg van de slaapkamer naar de woonkamer werd mijn aandacht getrokken door de gestalte van Nieuwklap. Met haar stofdoek in de hand hield ze halt tussen de meubels. Afwisselend trok ze haar linker- en rechterschouder omhoog en omhoog. Haar knieën maakten een miniem knikje, met haar armen

sloeg ze iets van maat. Ze was aan het dansen, besefte ik. Toen ze merkte dat ik haar bewonderde, wierp ze haar hoofd snaaks in de nek, knipoogde en lonkte me zelfs even toe. Ik antwoordde met een heupwieg. Onze stofdoeken wuifden naar elkaar. 'Ik ben aan het dansen,' riep ze en maakte een zwerige draai. Nergens een stok te bekennen natuurlijk. 'Houdt u van dansen?' 'O ja. We gingen altijd dansen, heerlijk, de hele nacht door. Als er een bal was, of een bruiloft bij de boeren, dansten we aan één stuk. Hoe sneller hoe liever. Walsen jullie nog steeds linksom?' Ik keek haar dom aan. 'Ja, dat is vlugger hè,' legde ze uit. 'Gewoon doen ze rechts. Rechtsom walsen, dat is ook leuk, maar links, dat gaat veel sneller.'

Het was wonderlijk, maar we hadden dezelfde smaak met dansmuziek. De meeste nummers op de radio vond ze niks. Zodra er echter een machinale housedreun opklonk, kwam haar enkelgewricht in actie. Met haar slof tikte ze de maat. 'Mooi stuk,' kon ze goedkeurend knikken.

'Iedere zondag gingen we dansen. Dat was een uur lopen. We liepen naar de stad, daar was een soort restaurant en daarboven hadden ze kamers gemaakt om te dansen. En dan weer een úúúú teruglopen! Ik was altijd te laat thuis. Ik moest de koeien melken. Elke avond om zes uur moest ik de koeien melken.' Vervolgens bracht ze een dans ter sprake waar ik nooit van had gehoord. Het moet een soort squaredance zijn geweest. 'Auf zum Frasé! Het was de mooiste dans! Het was de langste! Hij duurde wel vijf of tien minuten. O, we waren er gek op! Als het Auf zum Frasé was, stóven we allemaal naar voren!' Kort daarna begon ze er opnieuw over. 'En je had de Frasé! Dat was een Fransozische dans, een mooie dans, de mooiste! Die had zeven figuren, of passen – ja, dat was een lange dans. Dat was zo leuk. Dan werd er geroepen: Auf zum Frasé! en dan vlógen we naar voren. Doen ze die nog, de Frasé?' 'Niet dat ik weet.' 'Ach! Dat was zo mooi. Kent u hem? Nee? Hier kent ook niemand hem. In de stad waren ze niet zo gek met de Frasé als op het land.'

Nu eens was Nieuwklap in paniek omdat ze haar huissleutels kwijt was, zodat we de hele flat moesten omkeren (we vonden ze terug in de bestekla), dan weer hing ze half over de tafel, het moede hoofd rustend op de armen. 'Ik heb geen zin,' zuchtte ze. 'Dan maakt u maar zin,' zei ik en wierp haar een stofdoek toe. Steunend kwam ze overeind en slofte naar de slaapkamer. Gezeten op de rand van het bed nam ze de oude foto's van de kaptafel op en poetste ze zorgvuldig af. Peter hield haar gezelschap terwijl ik de rest van de woning onder handen nam volgens het schema van dagelijkse, wekelijkse en periodieke onderhoudswerkzaamheden zoals ik dat in de theorielessen onder de knie had gekregen. Nieuwklaps gedachten verwijlden elders. Toen ik de stofzuiger uitstampte, hoorde ik haar tegen Peter zeggen: 'Het leven is een droom.'

Oudejaarsdag viel op een vrijdag. Het was een schone dag met korte natte sneeuwbuien. Witstralende nevelwolken, elkaar snijdende condensstrepen, flarden grijs als een archipel in een saffieren oceaan. We stonden naar buiten te kijken, de ellebogen geleund op de vensterbank. 'Zie je dat, ze hebben een heel kruis gereden en nog zijn ze bezig. De hemel is helemaal vol van strepen door die vliegtuigen die de hele dag al vliegen. Vroeger bij ons was er meer werken.' 'Voor die piloten is dat werk.' Plotseling stegen, tussen de vijfde en zesde bomencoulisse, een drietal vuurpijlen op, nietige lichtontploffingen in de bleue morgenstond. 'Oôôôô,' riep Nieuwklap met kinderlijke bewondering. 'Ik begrijp niet waarom die vuurpijlen zo hoog de hemel ingaan. Ik zou zo mee willen.' 'Nou mevrouw, ze vallen even hard weer terug, naar de hel.' Ze grinnikte. 'Hèhèhè, ik ga wel mee de hemel in. Mijn tijd is gekomen, het is voorbij. Ach, ik kan nog lopen. Ik kan mijn werk nog doen.' Ze pakte een stofdoek. 'Ja jongen, je maakt wat mee eer je van ouderdom dood bent.'

De weken regen zich aaneen, het was al bijna weer Koninginnedag. 'Zeg Bonne...' We waren aan het werk, Marietje in de

keuken, ik in de voorkamer. 'Ja?' 'Ik geloof dat ik mijn langste tijd wel heb gehad.' 'O ja?' 'Ja. Dat gevoel heb ik.' 'Hoezo?' 'Gewoon, dat voel ik zo. Ik vind het niet erg. Iedereen gaat dood.' De laatste tijd zei Nieuwklap dit soort dingen wel vaker. Ze werd langzaam aan moeier. Ze schonk de thee nog wel op, maar ze liet het transport naar de voorkamer aan mij over. Zelden zag Thuiszorg een soepeler geoliede tweeëenheid. Nieuwklap begon ook de belangrijkste gebeurtenissen uit haar leven door elkaar te halen, de verhalen over haar Beierse jeugd begonnen te desintegreren. Plotseling wist ze de oorzaak van de dood van haar moeder niet meer. 'Ja, ik weet het wel, maar ik ben het natuurlijk vergeten,' zei ze puntig. Straks ben ik de enige van ons beiden die de waarheid nog kent, dacht ik. De intervallen tussen identieke vragen werden korter: 'Heb je een leuk weekend gehad?' 'En, heb je een leuk weekend gehad?' 'Hoe was je weekend? Nog iets nieuws?' Dit sloeg op een nieuw meisje. Ik vroeg hoe het met het wandelen stond. Ze antwoordde dat ze niet naar buiten ging als het glad was of regende, ze kon de fut niet altijd meer opbrengen. Ze wees naar buiten waar, onzichtbaar in de diepte, de weg liep. Ze beschreef een route die niet bestond, althans niet aan de voet van De Abrikoos. Ze had het over een sloot, een weg, een hoek, een kapper, en zei almaar een woord dat ik niet kon verstaan. Noisjoen? Ik begreep het niet. Ongeduldig lachend sprak Nieuwklap van een kerk, een markt. 'Recht door lopen, alsmaar recht door, dan heb je aan de ene kant een bakker, aan de andere kant een slager, en daartussendoor een begraafplaats, dan is het nog een halfuur lopen naar Noisjoen. Daar gingen we altijd heen, naar de markt, zoals wij dat noemen.' 'Noisjoen?' 'Ja! Noisjoen! Oben en Unten. Je weet toch wel wat Noisjoen is?' 'Nee. Sorry. Misschien kunt u het voor me opschrijven, dan kan ik het opzoeken.' Geconcentreerd, in bibberig maar sierlijk handschrift, schreef ze in het schrift met de afspraken *Neuchung* op. Het drong tot me door dat Neuchung een stadje moest zijn in de buurt van het

gehucht waar ze was opgegroeid. 'Dus u zegt dat als je hier beneden bij de flat rechtsaf slaat en langs de weg loopt, en recht door gaat, je eerst langs een kapper komt, dan langs een kerk en een markt, en dat je zo in dat Neuchung van u terecht komt?' 'Ja,' zei Nieuwklap een beetje ongeduldig. Ze nam een paasei en wierp een handkus naar Peter. 'Dat was een uur lopen, een uur! Of we zijn naar Eerding gegaan, dat was niet zo ver, kent u Eerding?' 'Nee.' 'Nou ja, dat was ook niet veel. Waar woont u?' Ik fronste mijn voorhoofd. 'Ik woon hier, net als u, in Amsterdam.' Nieuwklaps bovenlijf schokte naar voren. 'Wat!?! Hier!?!' 'Jawel, in Amsterdam. Hier is Amsterdam, dat is waar we zijn, bedoel ik, u en ik.' 'Waaaat!?! Dit? Maar nee, ik bedoel de echte stad, de... eh...'. Ze zocht naar een woord. 'Aan dat water, kom toch, hoe heet dat nou...'. 'De binnenstad?' waagde ik een gokje. 'Ja! De binnenstad! Dat ook. Nee. Maar hoe heet die stad nou... De hoofdstad! Dat bedoel ik: de hoofdstad, de echte stad, aan dat water... de... u kent het wel.' 'De Amstel?' 'Nee nee. Weet u het niet? Dat water, ik kan er niet opkomen...'. Hulpeloos zwegen we enige tijd. Nieuwklap keek naar de vage grijsnevelige horizon. 'Amsterdam is een erg belangrijke stad. Het is de hoofdstad. Ja, dat hebben we geleerd vroeger op school. De belangrijkste stad, Amsterdam aan de... aan de Spree! Dat is het! Amsterdam aan de Spree. Dat is de hoofdstad van Holland.' Om de waarheid te zeggen had ik nog nooit van de Spree gehoord. Thuis zocht ik hem op in de atlas en zag dat het de rivier van Berlijn was. Nadat ik de loop van de Spree had gevolgd, vond ik in Beieren inderdaad een plaats met de naam Neuchung. Een vlek een uur gaans daarvandaan kon ik echter niet vinden, ofschoon me toch de allerbeste atlas voor particulieren ter beschikking stond. Ik denk dat Nieuwklaps geboortedorp het Balmahuizen van Beieren was.

Na een ochtend vol droefgeestigheden fietste ik tegen de harde westenwind in naar De Abrikoos. Ik verheugde me erop Nieuwklap te zien, het voelde niet meer als werk. Toen ik binnenkwam

trof ik haar aan terwijl ze met een spons de met roodbruine ge-
glazuurde plavuizen ingelegde koffietafel aan het afnemen was. Ze was in haar vage stemming, zag ik aan haar gezicht, maar ze was goedgehumeurd. Onverstoorbaar ging ze door met haar noeste geboen. De wandelstok was in geen velden of wegen te bekennen. Ik sloot me bij mijn cliënt aan en greep een geel huis-
houddoekje om de console met de klok bij het raam, de favo-
riete schijt- en ruiplek van Peter, schoon te maken. Nieuwklap begon te praten over de verse bos lelies op tafel. Met de klok in mijn handen draaide ik me om en zag haar staan, spons in haar hand, blij gezicht. Midden in een zin stopte ze, haar stralende glimlach verstomde. Het gebeurde in een fractie van een seconde. Plotseling zag ze er triest en ontzet uit. Een wanke-
ling doorvoer haar korte, brede lichaam. Langzaam helde ze naar links. Met een halve stap naar achteren probeerde ze haar evenwicht te hervinden. Maar haar knieën waren slap en haar enkels zwikten. Het was net de vertraagde opname van een oud huis dat instort. Als een vliegend paard sprong ik over de ta-
fel. Te laat. Haar lichaam raakte de grond. Eerst de bovenrug, toen klapte het hoofd tegen de deur van de televisiekast. Het kaatste terug en bonsde een tweede maal tegen de kast. Haar ogen stonden wijdopen. Niet ongelijk de stoffen clown op haar kaptafel kwam Nieuwklap in uitgezakte, half zittende houding tot stilstand. De paarse sloffen met goudkleurige biesjes waren van haar voeten gegleden. Ze had haar stofdoek nog in de hand. Zelfs Peter was er even stil van. 'Mevrouw! Hallo! Hoe gaat het?' Niet gaan slepen en doen met het slachtoffer, herinnerde ik me van de EHBO-cursus. Ik zette de klok op de tafel. Ze opende haar ogen en keek me aan met een blik vol doodsangst.

Gefluit van vogels. De lente was eindelijk losgebarsten. De wan-
den van mijn atelier lichtten geel op van het late zonlicht toen ik aan het eind van de dag afgejakkerd plaatsnam in mijn schil-
dersstoel. Sinds mijn vriendin vertrokken was, boekte ik snel

vorderingen op het platte vlak. Als ik dan geen toekomst als familieman had, zat er niets anders op dan te proberen een beroemd kunstenaar te worden.

Op bevel van haar dochter was Nieuwklap met een gebroken sleutelbeen opgenomen in een verpleegtehuis in een ander deel van de stad. Een terugkeer naar De Abrikoos zat er niet in. Van Wittop vernam ik dat alle betrokkenen de mening deelden dat ze niet langer op zichzelf kon blijven wonen. Alleen zelf scheen ze nog weerstand te bieden. Dat ik dit alles van een ander te horen moest krijgen, trof me onaangenaam, maar dat is nu eenmaal de positie van de hulp. Hoewel hij verreweg de meeste tijd met zijn cliënt doorbrengt, deze van haver tot gort kent en beter van de situatie op de hoogte is dan wie dan ook, wordt zijn stem in het geheel niet gehoord. Laat staan dat hij wordt geraadpleegd.

Een paar weken later bracht ik Nieuwklap een laatste bezoek, in het ziekenhuis. 'Bonne! Ben jij het? Ik herkende je eerst niet.' 'Goedemiddag mevrouw. Hoe gaat het?' Ze haalde haar schouders op. 'Ik heb niks in te brengen. Ja, zeg ik tegen mijn dochter, ik val niet altijd een keer. Ik heb geen zelfstandigheid. Nou ja, voor die paar jaar dat ik nog heb te gaan...' Bedrukt en zwijgend zaten we tegenover elkaar, zij op het bed, ik op de enige stoel. Soms kletsten we wat, we haalden herinneringen op aan de valpartij. Toen zei ze: 'Hoe oud ben jij?' 'Drieëndertig.' 'Wat?! Zo jong? Dat is nog jóng. Je hebt nog een heel leven voor je. Je moet zorgen dat je het goed hebt. Dat je een goed vrouwtje krijgt, dat is de hoofdzaak. Ben je getrouwd?' 'Nee, nee, ik ben nog vrij. Ik had wel een vriendin, maar die ging weg. Dat was vorig jaar, weet u nog wel?' Nieuwklap had geen flauw idee. 'Dat krijg je als je niet getrouwd bent. Je moet trouwen, dan gaan ze niet zo snel weg. Nou ja, er zijn vrouwen genoeg hoor. Want dat is het belangrijkste hè, dat je een leuk leven hebt en dat je een goede vrouw trouwt, zodat je het samen gezellig hebt. En voor vrouwen, dat ze een goed mannetje krijgen. Je moet het zelf zoeken, dat heb ik ook gedaan. Heb je ook een beest?' 'Een

kat.' 'O jaaa?! Een poes? En is het een lief poesje?' 'Ja, ze is heel lief. Nou mevrouw, dan ga ik maar weer eens.' 'Ja, dat moet. Wij hebben vroeger altijd beesten gehad, alleen geen paarden niet. Zorg dat je een leuk vrouwtje vindt, dat is het belangrijkste. Heel veel geluk, ook met je poesje. Ik zal mijn eigen wel red- den.' Ze stond op van het bed en liep stram mijn kant uit. 'Nou, we zien elkaar nog weleens hè?' 'Het beste, mevrouw.' 'Jij ook, jongen. Daahaag!' Staande in de halfopen deur zwaaide ze me uit met arm in verband. Door de lange gangen zocht ik een weg naar buiten en fietste terug naar de stad. De automobilisten die langs me raasden, hadden geen weet van wat me zojuist ont- no- men was, welke tere schaal in stukken was gebroken. 'Stelletje zakkenwassers,' mompelde ik.

De paarse duster

Als ik ergens aan het schoonmaken ben, wil die wurgende plek nog weleens in een flits bij me naar boven komen: de vreemde, rond een kleine binnenplaats gebouwde woning met trappetjes en gangetjes in de Huidenstraat. Ik zie de reproductie van Piero della Francesca's portret van de Hertog van Urbino aan de muur – een van de beste schilderijen aller tijden –, de met smaak gekozen meubelstukken, beeldjes en *kerlik kerlakjes* in de met veel hout betimmerde kamer, de transistorradio die altijd op een lijzige klassieke zender stond en, niet te vergeten, de gedaante van de heer Hoenderdos, een gepensioneerde leraar geschiedenis van begin zeventig.

Ik had de Kastelenbuurt verruild voor het Centrum, maar al gauw had ik spijt van deze stap. Thuiszorg-Centrum bleek minstens zo'n puinhoop als de afdeling Kastelenbuurt: veel te weinig personeel en veel te veel reorganisaties. Mijn nieuwe chef-fin, Betsy Ganzema, een struise Friezin, ontpopte zich na een vriendelijk begin als een autoritaire vrouw waar je geen greep op kreeg. Bij conflicten koos ze altijd de kant van de cliënt. Ook qua publiek vond ik de overstap geen vooruitgang. Bovendien vond ik de binnenstad erg druk. Je kunt zeggen dat ik dat allemaal van tevoren had kunnen weten, maar helaas, ik had er niet zo bij stilgestaan. Na een paar maanden had ik nog niet één keer echt lekker ramen gelapt, en ik miste de rustgevende nabijheid van het A-bos.

Het was half twaalf, vrijdagochtend. Met mijn rug naar de regen gekeerd zat ik op een bankje aan het water op het Prinseneiland, met uitzicht op pakhuizen die geen pakhuizen meer waren, masten met vanen en deinende achterstevens van schepen met gereefde zeilen en Oud-Hollandse namen als *De vier zusteren* en *Stella Maris*. Gejaagd werkte ik mijn boterhammen naar binnen. Achter me, lekker warm en droog in hun rijke woningen zouden de mensen zich wel afvragen wat dat voor een sloeber was die daar midden in de vliegende storm haastig een blikje cola achteroversloeg en een peuk rolde. Ik voelde me behoorlijk belachelijk en zielig zo aan de rand van de stad, een beetje een kneusje, verwaaid en verkreukeld. Ik gaf er evenwel de voorkeur aan om, zelfs al was het rotweer, mijn verplichte maar niet doorbetaalde lunchpauze buiten door te brengen in plaats van bij de mensen thuis, omdat ik me daar nooit volkomen kon ontspannen. Het was nog illegaal ook. Het was beter geweest als de werkgever een overdekte ruimte met eenvoudige banken en stoelen beschikbaar had gesteld waar de hulpen onder het genot van een kopje thee zouden kunnen uitrusten en nieuwtjes uitwisselen. Zoals het nu was geregeld, ontmoette je je collega's nooit, wat ik jammer vond. Toen ik er wat van zei, hield Ganzema zich doof en toen ik mijn vraag herhaalde antwoordde ze: 'Zit niet zo te zaniken.' Thuiszorg-Centrum zetelde in een pand hier vlak in de buurt, maar de directie had de leegstaande lokalen aan een computerfirma verhuurd. Het was eigenaardig, aan de ene kant was het verboden bij de cliënten thuis te eten, aan de andere kant werd je in hun armen gedreven. Deze discrepantie tussen regels en realiteit wordt een spanningsveld genoemd. Vijf voor twaalf: op naar de heer Hoenderdos.

In het huis van Hoenderdos was niet zozeer sprake van een spanningsveld alswel van een eenzaamheidsvlakte ter grootte van een fikse prairie. In het midden daarvan trof ik hem aan. Hoenderdos was een iel mannetje, type hippe theoloog of Fran-